

Uitgave van de Historische Kring Gende, 18e jaargang (2011) nummer 2

Ganita mare

ISSN: 1878-7908

Colofon: Op voorlaatste pagina

Deze mare is bestemd voor:

Zie enveloppe/omslag

historische kring

•villa gannite marca •
ganite •villa gannitae marca in
pago batawa •villa ganneta •ganeta •
villa gannita hubam I •gannitta villa
ecclesia •ganita villa curtis •g
annida locus vel villa •ga
nida •gant •ganit villa
curia •gente •ge
nt •gennit •g
enth in auer
betuwe • gh
ent •gannit
ense oppidi
um •ghend •
ghendt •ghe
ntt •gaent •
gaendt • ge
nd •gendt •

Zicht op de Markt vanuit de toren van de St. Martinuskerk in Gendt.

- 2, 3. Van alles
4. Het Bevrijdingsmonument
5. In memoriam Harrie Scholten
7. Over ouwe Poasgebruke in Gendt
8. Films uut de ouwe deus
9. Rondje Gendt
11. Harmonie St. Cecilea, St. Caecilia
16. De oudste schetskaart van 'Gendt'
20. Nieuw gebruik—Oud gebouw
21. Bartolomeus (Bertus) Janssen
26. Terug van weggeweest
30. Welkom nieuwe leden, aanwinsten en overlijdens
31. Colofon

De Halve Maan

In de vorige Ganita Mare werd in het stuk over de veren de prijs van de overtocht met het toeristisch voetveer De Halve Maan genoemd. Het gebeurt waarschijnlijk niet vaak, maar het is toch in dit geval goedkoper dan vermeld, namelijk

1 persoon met fiets €1,50

1 persoon zonder fiets € 1,25

kinderen van 4 tot 10 jaar € 1,00.

Voor deze prijs moet u het zeker niet laten!

Nieuwsbrief

Leden met e-mail krijgen regelmatig een week tevoren nog een herinnering aan een lezing of excursie van ons. Soms is het heel fijn als we mensen nog op het laatste moment een verandering van het programma kunnen melden, zoals laatst toen de lezing van John Mulder door ziekte niet doorging en Henk Klaassen hem verving. Een aantal leden waarvan wij ooit een e-mailadres ontvingen, blijken niet meer bereikbaar omdat zij geen wijziging van hun e-mailadres doorgegeven hebben. Als u geen nieuwsbrief van ons (meer) ontvangt of pas e-mail hebt gekregen en nu ook een nieuwsbrief wilt ontvangen, wilt u dan uw e-mailadres doorgeven aan:

info@historischekringgente.nl. Wij proberen u echt niet te spammen en alleen de allernoodzakelijkste en beknopte informatie te geven,

want per slot van rekening is dit kringblad er ook niet voor niets en moet juist hier uitgebreide informatie in te vinden zijn.

Oproep

Zoals u in onze colofon kunt lezen, heeft ieder bestuurslid een bepaalde specialisatie en zijn sommige bestuursleden zelfs op meer terreinen inzetbaar. Het is natuurlijk fijn als je op bepaalde terreinen meer deskundigen hebt om met elkaar te brainstormen of bij ziekte of tijdgebrek op terug te vallen. Wij hadden het er laatst al in het bestuur over dat wij graag meer vrijwilligers hadden met specialisatie of hobby op het terrein van dialect, geografie of archeologie. Door het overlijden van ons bestuurslid Harrie Scholten, onze expert op dialectgebied, is onze behoefte aan een deskundige op dit terrein zelfs helemaal nijpend geworden. Dus bent u op dialectgebied een ervaringsdeskundige of weet u veel van geografie of archeologie af en hebt u af en toe wat tijd over, meldt u dan bij een van onze bestuursleden of bij info@historischekringgente.nl.

Het is namelijk altijd leuk, gezellig en qua resultaat beter en juister als meer mensen op een bepaald terrein met elkaar kunnen overleggen.

Kersenfeest

Op 25 en 26 juni houdt de Historische Kring Gente weer een fototentoonstelling in de Leemhof, ditmaal met als thema "Leven in Harmonie". Dit als verwijzing naar het 75-jarige jubileum van Harmonie St. Caecilia, waar dus ook de nodige aandacht aan geschonken wordt. Daarnaast zijn de oudste foto's uit het archief van de historische kring te bewonderen van groepen, gebouwen etc. De tentoonstelling is zoals altijd weer in de Blauwe Zaal van de Leemhof. Openingstijden: zaterdag 27 juni van 14.00 tot 21.00 uur en op zondag 28 juni van 11.00 tot 20.00 uur.

Rabo Clubkas Campagne

Dank zij u scoorde onze vereniging buiten verwachting. Alle mensen, leden en niet-leden van onze kring, die een stem op ons hebben uitgebracht bij de Rabo Clubkas Campagne, ontzettend bedankt. Wij hebben daardoor een bedrag van € 1.028,20 gekregen en kwamen door uw stem op de zesde plaats van de 127 verenigingen in Lingewaard en zelfs op de tweede plaats van de Gendtse verenigingen die meededen. De grote winnaar in Lingewaard, op nr. 1, was overigens

de Sport- en speeltuinvereniging Hulhuizen; ook een heel goed doel. Het bestuur is buitengewoon blij dat u ook ons een warm hart toedraagt. Nu wilt u vast wel weten waarvoor we het denken te gebruiken. Dat is het digitaliseringsproject. Nu kunnen we een kostbaar computersoftwareprogramma aanschaffen, waarmee wij gedigitaliseerde foto's kunnen ordenen en met een trefwoord oproepbaar maken. Dit komt ook u ten goede, als u een bepaalde foto zoekt. Dan kunnen we snel zien of wij de foto in ons archief hebben.

Foto

Van enkele mensen hoorden wij dat ze de foto op de voorkant van de vorige Ganita mare zo leuk vonden, maar dat ze de bijbehorende namen misten. Hier komen ze:

1. Mevr. Basten-Flintrop
2. Ineke Kersten
3. Mevr. Goossen-Janssen
4. Mevr. Van Swaay-Jansen
5. Marian Sweeren
6. Ria Goossen
8. Mevr. Van Haren
10. Willemien Kersten
11. Henk Basten
12. Joop Goossen

13. Theo van Haren
14. Hent Nienhaus
15. Mevr. Kersten-Wegh
16. Mevr. Rensen-Vos

Zoals u ziet missen we nog de namen van mevr. nr. 7 en mevr. nr. 9. We houden ons aanbevolen als u die wel weet.

Films uut de ouwe deus

Na onze filmavond in De Klok kregen we vragen of er ook een DVD van de vertoonde films te koop was. We hebben daarover in ons bestuur overlegd en kunnen u melden dat dit inderdaad kan, als u dat zou willen. De films, deel I of deel II, zijn te koop, tegen een prijs van € 20,— per stuk voor leden en € 25,— voor niet leden. U kunt er een of allebei bestellen via e-mail: info@historischekringgente.nl en het betreffende bedrag overmaken op rekeningnr. 1164 26 705. Na ontvangst van het bedrag op onze rekening, wordt de film bij u bezorgd. Tijdens onze kersenfeesttentoonstelling zal er ook een intekenlijst liggen en kunt u betalen of een machtiging afgeven, waarna levering zal volgen.

Het Bevrijdingsmonument

Het is dit jaar tien jaar geleden dat bij het Pannerdense veer een monument werd opgericht.

Het boek Bevrijdingsbloesem waar veel oorlogsverhalen in staan van mensen uit de Betuwe die de evacuatie meegemaakt hebben, bracht Cissie Plattel op het idee om bij de oversteek van de Rijn een monument op te richten. Begin 1999 werd de eerste vergadering belegd.

Een bestuur bestond uit de volgende personen:

Bart Leiser uit Huissen,
Zef Plattel Huissen, Hessel Kielstra Zetten, Harry Peters Doornenburg, Henk Klaassen Gendt en Cissie Plattel-Berben. Het moest een monument worden ter nagedachtenis aan de bevrijding van de Oost-Betuwe die begon op 17 september 1944 en pas op 10 mei 1945 voltooid was.

Iedereen jong of oud in 1944 weet het zich nog te herinneren: de puinhopen van de kerk, de kapotgeschoten of gebombardeerde huizen, ook de doodgeslagen koe in het hekwerk van de Stinzenhof, de boerderij van heer Rijenbeek. Het was oorlog; we moesten op last van de Duitse bezetter vluchten. Onder granaatvuur van de Geallieerden en dreiging

van de vliegtuigen kwamen er stromen mensen vanuit de Betuwe aan bij de oversteek Pannerdense veer. Gezinnen met kinderen, lopend met fiets of kruiwagen, volgepakt met huisraad. Een trieste stoet bange mensen; we hadden al een maand in kelder of schuilkelder in de grond geleefd. Ieder had al veel meegemaakt. Veel onbeschrijflijk leed is er geleden. In de oorlog wordt er naar onschuldige burgers niet gekeken. Veel slachtoffers zijn daar toen gevallen, bij die oversteek met het noodpontoon. De Geallieerden hadden geen keus; het was de aanvoerroute van het Duitse front. De doden werden niet geteld. De Duitsers verdedigden de brug van Arnhem en het grondgebied Huissen, Angeren, Gendt en Door-

nenburg: de Oost-Betuwe. De Duitsers gebruikten de vluchtelingen als schild voor hun transport naar het front.

De beelden staan nog op ons netvlies gegrift. Waar stromen oorlogsvluchtelingen samenkwamen op de Pannerdenseweg uit Doornenburg, de Waaldijk uit Gendt, Rijndijk uit Angeren en Huissen om gedwongen, met gevaar voor het leven de overtocht te maken.

Daar wilden wij “Stichting Herdenking Bevrijding Over-Betuwe” een monument plaatsen, ter herdenking en herinnering aan de slachtoffers en de evacuatie-tijd, ons door de oorlog aangedaan. Ook als boodschap aan de jongeren om de vrijheid te waarderen en te behouden. Wij kunnen wel vergeven maar niet vergeten. Herinneren betekent ook waakzaam zijn in de toekomst.

Vele hobbels moesten genomen worden, toestemming van gemeenten, provincie en Waterstaat. Door fondswerving en donaties is het monument gefinancierd. Uitein-

delijk konden wij de kunstenaar Renée van Leusden uit Vught de opdracht geven, eind 2000. Zij had al meer oorlogsherinneringen gemaakt. Het werd een vluchtende moeder met vier kinderen. De onthulling kwam in het jaar van de vrijwilligers op 15 september 2001. Burgemeester Persoon verrichtte de onthulling. Harmonie en Schutterij uit Doornenburg en zangvereniging Jubilate uit Gendt verleenden medewerking. Monument “De Vlucht” is een mooie herinnering aan een verschrikkelijke tijd. Moge het ons en onze kinderen gegeven zijn: “Nooit meer oorlog”.

Harry Peters

In memoriam Harrie Scholten (1932 – 2011)

Op zondag 13 februari heb ik Harrie voor het laatst uitvoerig gesproken. De paar contacten die ik daarna nog met hem had, waren veel oppervlakkiger; niet meer dan 'hoe gaat het ermee?' of 'volgens mij zitten die foto's in de map van het Kersenfeest'. Op die zondagmiddag was ik in *Villa Ganita*, het gebouw van de historische kring, om iets op te zoeken. Harrie was vanuit zijn huis overgestoken om te kijken of de lezing van John Mulder inderdaad op maandag 14 februari was. Hij kon het zich niet herinneren en daarom wilde hij even op het aanplakbiljet kijken dat op de deur van ons gebouw hing. Hij kwam inderdaad bij de lezing de volgende avond. Hij was toen nog druk bezig met het uitdelen van de koffie in de pauze en het wisselen van het koffiegeld. Hij kon het niet laten want hij was en bleef penningmeester in hart en nieren. Maar in het gesprek dat ik had met hem, bleek dat Harrie zich zorgen maakte. Hij vertelde dat hij in de voorbije nacht opgegaan was, omdat hij dacht dat er nog iemand anders binnen was. *'Ik kon niemand vinden en ik denk dat ik het me verbeeld heb. Mijn probleem is dat ik niet zeker meer weet of iets werkelijkheid is of dat ik me het verbeeld.'*

Deze paar zinnen schetsen in het kort het tragische verloop van de laatste tijd van Harries leven. Het geeft enerzijds aan dat hij dingen vergat, het niet zeker meer wist. Anderzijds, en dat is volgens mij nog ingrijpender voor hem geweest, Harrie wist dat hij in twee werelden terecht gekomen was, maar dat het onderscheid tussen die twee aan het verdwijnen was.

Iedereen die Harrie wat beter kende merkte dat zijn geheugen hem in de laatste jaren in de steek begon te laten. Hij vergat waar hij de sleutels had neergelegd of vertelde dingen twee of drie keer.

In het boek dat de historische kring bij het vijftiëntigjarig jubileum uitgaf en waaraan Harrie meewerkte met een Gendts woordenboek, staat een korte levensomschrijving van iedere auteur. Harrie schreef: *'Ik ben als Gendtenaar is geboren en dat altijd gebleven'*. Die omschrijving geeft de rode draad in zijn leven aan. Naast zijn werk als administrateur op het Boekhoudbureau van de ABTB en later als personeelschef bij de scheepswerven Vahali en Bodewes, heeft hij zich voor het Gendtse verenigingsleven ingezet. Vanaf de oprichting van scouting in 1946 is hij erbij betrokken geweest: als verkenner, leider en commissaris. Uit die tijd, zo rond 1970, dateert mijn eerste kennismaking met hem. Als verkennersleider uit Angeren trof ik hem op de koempoelans in Overasselt en Ommen. Verder was hij lid van de beheerscommissie van het Sociaal en Cultureel Centrum de Lootakkers, secretaris van de Bataven, penningmeester van harmonie St. Cecilia en Gendt 750 jaar stadsrechten. Niet voor niets kreeg hij in 2002 een Koninklijke Onderscheiding.

Een gedecoreerde Harrie te midden van zijn zoon, schoondochter, dochter en twee van zijn drie kinderen.

Uit de groep die in 1983 de viering van 750 jaar stadsrechten in Gendt organiseerde, is in dat jaar de Historische Kring Gente ontstaan. Bij het initiatief van o.a. Dini van den Bergh-Rensen en Harrie sloten zich enthousiastelingen als Wim Alwicher, Tom Nahon en Gerard Janssen aan.

Harrie werd penningmeester en hij zou dat 24 jaar blijven. Mede door zijn zorgvuldig beheer van de financiën kon de kring uitgroeien tot de bloeiende vereniging die het nu is. De eerste tien jaren groeide de kring mondjesmaat. In 1993 toen we in het voormalige gemeentehuis aan de Markt een eigen gebouw kregen, begon Harrie met *Marktpraat*, een tijdschrift voor kringleden. Tot die tijd kregen de leden onregelmatig losbladige publicaties, nu op gezette tijden een echt tijdschrift. Harrie leerde zichzelf het programma

zorgd te hebben. Een jaar later beëindigde hij het redacteurschap van *Ganita mare*. Het moet hem geraakt hebben vast te moeten stellen dingen niet meer te kunnen die voorheen een fluitje van een cent waren.

Toen we woensdag 16 maart hoorden dat Harrie naar het verpleeghuis Akkerwinde was gebracht, schokte het ons. Gauw even oversteken van de Hendrik Braamstraat naar het kringgebouw was hoogstwaarschijnlijk voorbij. Het gevoel voor

humor was hij nog niet kwijt. Toen hij Arnhem binnenreed zei hij tegen zijn dochter Mirjam: *'Ik geloof dat ik nou maar supporter van Vitesse word'*. Vitesse heeft er niet lang een supporter bij gehad. Vier dagen later al, op 19 maart overleed hij. Op donderdag 24 maart werd hij in Gendt naast zijn vrouw Riet begraven. De HKG denkt met genegenheid en respect terug aan Harrie Scholten, die voor de HKG van grote betekenis is geweest. En voor mij was het een voorrecht bijna 28 jaar met hem te mogen samenwerken.

Harrie bewondert een hangbuikzwijntje tijdens de excursie naar de Historische Tuin Lent.

Publisher en leverde bijdragen aan het blad. Die artikelen die vaak het Gendtse dialect betroffen – een onderwerp waarvoor hij belangstelling gekregen had door zijn schoonvader meester Dinissen – werden door de lezers zeer op prijs gesteld; niet alleen door de herkenbaarheid van de onderwerpen voor de mensen uit Gendt, maar ook door de toon die hij wist te treffen. Mensen vonden het een genoegen om die stukjes te lezen. Toen we in 2004 naar ons huidige onderkomen verhuisden, bedacht Harrie de naam *Ganita mare* voor het tijdschrift.

De laatste jaren bleek dat de leeftijd begon te tellen. En Harrie was niet de laatste die dat zag. Het overlijden van Riet heeft hem zwaar getroffen. Mocht naar buiten toe misschien de indruk bestaan hebben dat Harrie thuis de grote reguleur was, uit de manier waarop hij na 2002 over haar sprak, blijkt duidelijk hoezeer ze maatjes waren. In 2007 legde hij het penningmeesterschap neer na eerst voor een goede opvolger ge-

Namens het bestuur van de Historische Kring Gente,

Geert Visser
voorzitter

Harrie wijst bekenden aan in de fotoalbums tijdens de Kersenfeesttentoonstelling.

Over ouwe Poasgebruke in Gendt

Een verhaal van M.H. Dinnissen van ongeveer 40 jaar terug.

‘t Poashout braânde

Tot on den twidden oorlog beston ien Gendt nog ‘t gebruik van ‘t poashout. Ok ien inkele aandrestreke van ons laand was da bekend. Hier ien de burt bijv. in Doornenburg en Angeren.

Op poaszaterdag smêrs (‘s morgens) tege de tied dat ien de parochiekerk de plechtighede van poaszaterdag ien ‘t portaal begonne, waren er altied ‘n troep jongens doar en ok wel es inkele derns, die doar bleve wachte tot da de priester het nii-e vuur gezègend had. As dan ‘t gezègende vuur ien de vuurpot dur de koster bute wier gezet, kwamen de jonges met hun poashout. Da was ‘n stok van ongevêr een meter lang. De jongens stôke de stokke ien ‘t vuur en liete ze ekkes braande. Dan ginge ze er mee nor huus. Doar wier ‘t hout onder de panne of ‘t riet gestôke. Doar ware duk ok nog de poashoute van vurrige joare. Sommige minse ien die tied meinde, dat de poashoute een beschermmiddel zou kunne zien tege braand, veural bij bliksemienslag. Was da biigeleuvigheid? Misschien soms wel es. Mar duk zeker nie. Veul minsen beschouwden ‘t gebruik iets vur kiender. Aandre zullen ok wel de biigedachte gehad hemme, dat ‘t hout dur ‘t gewijde vuur gezègend was. Wurrüm zou da nie kunne? Vroeger hadde de minse misschien wel es te veul geloof. Tegenwoordig duk te weinig. Wa is het beste?

Pastoor Lammers steekt het paasvuur aan.

De poaszegen thuus

Iemand uut Gendt van ongeveer vieftig joar het mien ‘t volgende verteld. “Bii ons thuus was ‘t de gewoonte, dat op eerste poasdag noa de Hoog-

mis alle huusgenote en ‘t huus en ‘t erf wiere gezègend. Da gebeurde dur voader as ‘t hoofd van ‘t gezin. En wel as we allemoal thuus ware, ‘s middags vur ‘t èten. Wij bidde dan ers de 12 artikelen van ‘t geloof. Dan zègende voader med ‘n gewijd palmtekske mee wijwoater ‘t hele gezin. En dornoa ‘t hele huus, alle kamers, de kelder, de schure, ‘t erf en dan hof bii ‘t huus en alle dieren. Dan gieng voader terug nor de huusgenote en zègende die nog ens. Ien de tied, da ons voader alles zègende, bidde (baden) wij heel tied op te knie ‘t Onze Vader, ‘t Weesgegroot en het Ere zij de Voader. Voader en wii allemol vertrouwden ‘r dan op, dat ons huus en ‘t hele gezin ‘t hele joar deur gezonder gezègend zou zien. En da we gin grote ongelukke zoue kriege, veural nie bii bliksemienslag. Heel veul minse zègende vroeger bii onweer ‘t huus mee wiiwoater. Mien voader deej da nie. Hij zei: “As de poaszegen gegeeve is, hoef da nie mer”. Dur inkele stêkproeven is mien gebleke, dat bovengenumde gewoonte vroeger ien nog al veul gezinne bestoan het. ‘t Gebeurde ien ielk gezin nie precies geliek, mar was ien hoofzak toch ‘t zelfde. Ok ien aandre platse ien de burt van Gendt beston die gewoonte.

Noawoordje

Veul godsdienstige gewoontes, ok die meddet godsdienstig leve verband hou, zien de leste joare verdwene. Is da allemol winst? Aster niks vur ien de plek kum, is ‘t dan gin verêrming? Nim bijv. ‘t bidde thuus. Da ister,

zegge ze, ien veul gezinne nie mer bii. Is da een verbèttering? Ien de kerk zien ze al joarelang bezig medde vernii-ing van de liturgie en ‘t bidde. En da’s goed. Al hoef iedereen ‘t nie mee alles ens te zien. Mar is er van ‘t vernii-e of alleen mar van ‘t bidde ien ‘t gezin nog nie bar weinig gekomme?

Films uut de ouwe deus

Verslag filmavond De Klok 31 maart 2011

Na een moment van stilte voor ons overleden bestuurslid Harrie Scholten, vertelt voorzitter Geert Visser in het kort wat te zien zal zijn. Hij waarschuwt gelijk dat de oudste beelden, van net na de oorlog, niet van die kwaliteit zijn zoals we

geweldig om verdwenen bekende plekjes of gebouwen nog eens te zien. Iedereen geniet, zeker bij de film waarin bekende Gendtenaren, op initiatief van de winkeliersvereniging, in 1988 oude schooltijden laten herleven. Ze spelen de tijd van

De filmavond had een overweldigende opkomst.

tegenwoordig gewend zijn. Vol afwachting wacht de zaal op het begin. Na de eerste beelden van net na de oorlog in zwart/wit van bijvoorbeeld de Kommerdijk en ook nog de noodwoningen, volgen kleurrijke Gendtse straten, zoals ze er uitzagen in 1970. Verder de viering van het Kersenfeest in 1977 en het jubileum van de peuterspeelzaal, ook in 1977. Hierna komt het carnaval, met eerst de Sprauweijagers tijdens de uitreiking van de Sprauweijager door Bart Hartjes en daarna een sleuteloverdracht met prins Jo Janssen, burgemeester Lichtenberg, de Leste Stuver en de Waskniepers. Henk Klaassen, met microfoon, weet intussen altijd wel informatie te geven over personen, een buurt of gebouwen die voorbij komen. Zoals gewoonlijk is er weer veel herkenning vanuit het publiek, vooral mooi als iemand familie of bekenden terugziet, maar ook

1938 na, met meester Geert Milder voor de ruimoerige klas met ondeugende jongens met korte broeken, traktaties van een jarige Jetje met ulevellen en bekende uitspraken zoals uitponden en de koster die nog jongens nodig heeft om de H. Mis te dienen.

Na afloop verklaart Geert Visser dat dit een selectie was uit verschillende filmpjes die de historische kring intussen gekregen en verzameld heeft. Iedere nieuwe filmavond zal weer een compilatie van andere stukjes getoond worden. Deze film gaf toch een aardig beeld van de afgelopen vijftig jaar.

De belangstelling was met ruim 130 mensen overweldigend. Er was geen zitplaats meer vrij in Café De Klok.

Ria Schouten- de Haan

Rondje Gendt

Verslag lezing maandag 14 februari 2011

Na een plotselinge ziekmelding van John Mulder heerst er lichte paniek: wat doen we nu met de lezing? Na veel heen en weer telefoneren komt Geert Visser met de oplossing. Henk Klaassen wil wel invallen. Gelukkig heeft hij al zijn dia's van een eerder gehouden 'Rondje Gendt' gedigitaliseerd en nadat hij op zondag nog vlekjes en krasjes heeft weggepoetst is 's maandags alles klaar.

Van kerk tot klooster

Henk Klaassen begint zijn 'rondje Gendt' in de Nijmeegsestraat bij de kerk, zoals deze vroeger was, nl. nog zonder toren. Op het volgende plaatje staat de jongensschool die in 1952 is gebouwd. Vanaf ongeveer deze plaats of iets terug bij Boerstal zouden we het huis van meester Smolders hebben gezien en verderop de Waterstaatskerk en als we ons dan omdraaiden het huis van Hendrik Braam en de Anna's hoeve, waar het tegenwoordige Anna's hof naar is genoemd. Henk Klaassen vertelt nog dat de fam. Breunissen deze grond verkocht aan de katholieke kerk om te bouwen, maar dat het zicht van de Poelwijk op de Nijmeegsestraat vrij moest blijven en daar heeft men zich ook lang aan gehouden. Vervolgens kijken we naar een foto van het oorlogsmonument met de spreuk: 'Uit onze gebrokenheid groeit een schoner volk' en het Anker dat ter gelegenheid van het 40-jarig bestaan van scheepswerf Vahali is geplaatst en een foto van het oude gemeentehuis waar dokter

Coenders woonde. Zo gaan we verder de Nijmeegsestraat af en komen bij het huis van Milder waar nu Villa Kattenberg staat en het huis van Adriaan Ederveen, later Piet Stevens, waar nu Elisa's hof staat. Daar tegenover het oude klooster dat in 1929 gebouwd is door de heren See-gers en Nissen. Vroeger was daar de kleuter- of bewaarschool, geleid door de zusters. Van de sloop van dit gebouw en het onderwater betonstorten, dat dag en nacht doorging, heeft Henk prachtige foto's gemaakt.

Van Poelwijk tot Galgendaal

Dwars door de Poelwijklaan tufte vroeger het treintje van de steenfabriek om door de tunnel naar de fabriek te gaan. Bij deze tunnel komt Henk later weer terug; eerst een paar foto's van de Poelwijk met de in de oorlog vernielde toren.

Deze toren dateert van 1441, maar de villa is van later datum namelijk 1869. De toren is een tijdje illegaal bewoond geweest door Ambiorix en zijn zus, ook van hen een foto. Kunstschaten zoals de Tors in de Europalaan en de Enter bij Vleumingen zijn aanwinsten die we aan burgemeester Lichtenberg danken. Nadat we weer verdergaan in de Nijmeegsestraat kijken we naar het huis van melkhandel Evers. Vervolgens gaan we de Kommerdijk in en zien het oude Walburgen waar de familie Burgers woonde, maar ook de nieuwe woning die er nu staat. Verderop in de Kommerdijk is de familie Schouten met hun helpers druk bezig met de *siepkjes*, aardbeien van het land te halen om naar de veiling te brengen. Verderop is de Végé wagen van de winkel van Schennink. Met een foto van de ouders van Henk Ederveen en hijzelf als jongen gaan we terug naar het Galgendaal, de 'Laan' en de nieuwe Hagevoort waar nu Johan Ederveen woont. Verderop de boerderij van Hofs, en aan het eind van het Galgendaal het huis van Scholten en Burgers.

Dijkverzwaring

Op de dijk aangekomen kan men de 'puist' zien die aan de dijk was aangelegd voor zoeklichten toen de dreiging van de Russen (Koude Oorlog) nog reëel was. Met het veer van Tieske de Beijer en zijn café komen nostalgische herinneringen op, helaas allemaal verdwenen bij de dijkverzwaring. We gaan verder over de dijk richting Gendt en komen langs het pomphuisje dat in 1987 afgebroken is. Het diende om het hoge water tegen te houden zodat het vee langer in de polder kon blijven. Via het zilveren huisje over de dijk naar Huis te Gendt. De bejaardenwoningen daar gebouwd werden gekscherend de Goudkust genoemd. Op dezelfde plek ongeveer waar buitendijks het treintje staat, was er een tunnel door de dijk, aangelegd in 1921 door Dorsemagen. De tunnel kon met

hoogwater afgesloten worden met dubbele schotten. Ook deze is met de dijkverzwaring in 1995-96 verdwenen. We nemen meteen ook een kijkje op de steenfabriek. Wat foto's van mensen die gehuldigd werden. In 1985 is de schoorsteenpijp van de oude fabriek ten val gebracht, waarvan ook enkele foto's. Verder is er nog een foto van het eerste vrachtwagentje van de steenfabriek en van de werkplaats Moskou, de paardenshuur van Dorsemagen, wat steenvormen en de hinkelman natuurlijk, waarmee de kinderen het warme eten voor vader brachten.

Workshop Vonkenmorgen

Tussendoor zijn er een paar kleurige foto's van de workshops die de kring hield voor de kinderen van de Vonkenmorgen. De kinderen zochten Gendtse kunstschaten als de Gent en het Anker op, en nog meer natuurlijk, maar daar zagen we geen foto's van.

Centrum

Als we terug zijn bij de afrit van de dijk bij de Markt zouden we vroeger de voorkant van Café de Kroon en de Waterstaatkerk kunnen zien. Deze kerk werd zo genoemd omdat deze met geld van Rijkswaterstaat gebouwd werd. Ook het oudste gemeentehuis op de Markt met het 'gevang' en dan verder de Dorpstraat in waar de openbare lagere school stond en na de oorlog als jongensschool dienst deed. Verder nog een foto van Soli Deo Gloria, een groep mensen die altijd de feestelijke versiering verzorgde bij kerkelijke feesten, zoals de processie van Hulhuizen, priesterwijdingen en nu nog bij de Eerste Communie. Ook is er een foto van de meisjesschool en de Leemhof die hiervoor in de plaats kwam, verder de Hervormde school die in de oorlog werd verwoest. Ongeveer in het midden van de Dorpstraat het café van Herman Coops met een kapperszaak; dus als men moest wachten kon men in het café eerst een borrel nemen. Dan nog wat foto's van de stoomtram, het huis van Tante Tietje en ook een van haarzelf. De Witte van Berning en postbode Van Alst staan bij het postkantoor en na de rotonde is er natuurlijk een foto van het allereerste warenhuis van Van Driel met het mooie torentje. Verder niet te vergeten de stoomtram die van 1910 tot 1935 door Gendt liep, met een wissel bij de Lootakkersestraat.

Buitengebied

Als Henk vervolgens richting Haastert gaat, komen namen voorbij van Bart Cornelissen, Knip-

ping en Jan van Maije. De Hemelstraat met het Landkruis en verder de boerderij de Welderman. Kaatje Lensen met haar drie broers, allemaal vrijgezellen. De boerderij van Henny Stapel, die voorheen bewoond door familie Kraaijkamp. Vervolgens naar de Woerd van de familie Bus, dat afbrandde in 1963 en weer opnieuw werd opgebouwd. De Olyhorst van de familie Leenders. Dan gaan we richting Hulhuizen bij bakker Driessen, Bart Hartjes en de Doornenburgse molen. Het mooie huisje van Nuijen, To Hoogveld en op 't Hof het huis van klompenmaker Goossen. Naar de scheepswerf; we bekijken een heel oude foto met een klein aanlegplaatsje voor de boten, heel wat anders dan nu. De werf begon omstreeks 1890. Natuurlijk is er een foto van het kapelletje waar op de derde zondag na Pinksteren jaarlijks de processie werd gehouden op het weijtje, dat nu een camping is. Het kapelletje werd gesloopt in 1968. De laatste foto's zijn van het veer van Cornelissen en Marie Bosman, die 101 jaar oud is geworden.

“Ondanks dat John Mulder ongetwijfeld een goed verhaal had”, zegt Geert Visser in zijn dankwoord aan Henk Klaassen, “was dit ook een geweldige avond, waarin we ons een beeld konden vormen van de laatste 100-120 jaar. Waarbij we ons ook kunnen afvragen, moest dit allemaal gesloopt en afgebroken worden? Soms is het goed, niet alles kan hetzelfde blijven, maar soms ook niet. Maar goed dat er nog een historische kring is”.

Met ongeveer 45 bezoekers was het een gezellige avond waarbij het publiek soms nog wat aanvullingen gaf en er ook veel herkenning was. Ondanks dat er misschien een enkeling in minor was, omdat de geplande lezing niet doorging, kunnen we denk ik wel zeggen dat er niemand teleurgesteld naar huis ging.

Ria Schouten

Harmonie St. Caecilia bestond 75 jaar op 1 maart 2011. In deze bijdrage worden de beginjaren van de harmonie beschreven.

Harmonie St. Cecilia-St. Caecilia

De geschiedenis leert ons dat er al eerder muziekverenigingen waren in Gendt. Een met de naam Gaudiam in Sobrietate (Vreugde in Eenvoud) en een de naam 'Ons Ideaal'. Er zou nogal wat onderlinge strijd tussen deze twee verenigingen geweest zijn, die uiteindelijk geleid zou hebben tot de opheffing van beide verenigingen. In 1933 bleek 'Ons Ideaal' toch weer te bestaan, want het gaf toen een concert bij een fancy fair ten bate van het Wit-Gele Kruis. Alles wijst erop dat Gendt van oudsher een muzikaal dorp was, ook al was de armoede groot.

Verenigingsgebouw Providentia

In 1893-1894 werd er door de gemeente Gendt en onder druk van pastoor Theodorus Huijgens een verenigingsgebouw voor de Gendtse verenigingen gebouwd. Het gebouw kwam op de plaats waar in 1911 de R.K. Meisjesschool zou komen, de latere Mariaschool, de plaats waar nu SKC de Leemhof staat. Ook de steenfabrikanten droegen hun steentje bij, vooral omdat het ging om een verenigingsgebouw voor de nieuw opgerichte

muziekvereniging Gaudiam in Sobrietate en de toneelvereniging Omnia Floriant. Het gebouw met een beneden- en een bovenzaal werd geopend in het bijzijn van enkele steenfabrikanten. Beide zalen konden gebruikt worden door deze verenigingen, maar ook voor andere bijeenkomsten. Later kreeg ook de Werkliedenvereniging met de naam Providentia een plaats in het gebouw. Voor pastoor Huijgens was het nieuwe gebouw een hemelse gave, want zo kon hij de arbeiders in hun vrije tijd creativiteit bieden en tegelijkertijd uit de cafés houden. Het gebouw kreeg de naam Providentia.

Oprichting Harmonie St. Cecilia

Bij de oprichting in maart 1936 waren burgemeester H.H. Crevels, A.C. van Vorselen, J.B.R. van der Meulen, J. de Beijer, H. Braam, M.H. Dinnissen, H.E. Verheijen en kapelaan J.L. Has-sink als geestelijk adviseur betrokken. In de daarop volgende bijeenkomst werden de bestuursfuncties verdeeld.

Harmonie Gaudiam in Sobrietate rond het jaar 1900.

Voorzitter werd burgemeester Crevels, secretaris Nolleke van Vorselen en penningmeester Jo van der Meulen. Deze bestuurders sloten een lening bij de Boerenleenbank van 300 gulden, wat voor die tijd veel geld was.

Vlnr. burgemeester Crevels, Nolleke van Vorselen en Jo van der Meulen.

Th. Kuipers uit Ubbergen werd aangetrokken voor de functie van directeur.

In de oprichtingsakten zijn geen namen van werkende leden vermeld; toch moeten dat er een twintigtal geweest zijn. In de notulen van 1 december 1936 werd vermeld dat er nog weinig vooruitgang te bespeuren was. Jan de Beijer merkte tijdens deze bijeenkomst op dat er wel goede krachten scholen onder de werkende leden, maar dat het goed zou zijn om een paar ou-

werkende leden te houden met een glaasje bier, sigaren en daarna broodjes en gebraden metworst, waarvoor 25 gulden uit de kas werd genomen.

Op 19 april 1937 was de eerstvolgende vergadering. Tijdens deze bijeenkomst werd door Hendrik Braam voorgesteld om een klein bestuur uit de werkende leden te vormen. Dit bestuur ging bestaan uit de heren Bart de Haan, Bart Rensen en Thee Campschreur. Er werd ook besloten om een kleine rondgang door het dorp te houden om zo donaties te verkrijgen.

Onverwachts kreeg onze historische kring begin februari 2011 een brief van Jan Rensen uit Veenendaal. Jan werd geboren op 7 november 1915 te Gendt. In deze brief schreef hij dat hij als werkend lid bij de oprichting betrokken was geweest. De nu 95-jarige Jan omschreef het als een moeilijke tijd. Hij wil nog graag tijdens het kersenfeest een kijkje komen nemen bij onze fototentoonstelling.

Veel tegenslagen

De nieuw opgerichte harmonie deed er alles aan om het hoofd boven water te houden. Burgemeester Crevels probeerde dokter Coenders als

begunstiger te vragen, terwijl Jo van der Meulen meneer pastoor, de onderwijzeressen en onderwijzers benaderde. De voorzitter stelde voor als bestuursleden zelf het voorbeeld te geven en voor f 10,- per jaar donateur te worden. Hendrik Braam opperde het idee om de harmonie met de Gendtse kermis en bij het vaandeldraaien tegen een kleine vergoeding te laten spelen en om desgewenst serenades te brengen bij 40-jarige en andere bruiloften mits uit de werkende leden een plaatsvervangend directeur kwam. Piet Hendriks wilde dit wel op zich nemen. Er werd een verloting gehouden, maar die had een treurig resultaat, want er werden weinig loten

verkocht. Hendrik Braam nam bij Huis te Gendt een kijkje of daar repetitieruimte aanwezig was en constateerde dat er een nieuwe vloer en ver-

REGLEMENT van de Harmonie " St. Cecilia" te G E N D T, opgericht den eersten Maart 1936.

De Vereeniging bestaat uit een Hoofdbestuur met een Geestelijk Adviseur. De verschillende functies als Voorzitter, Secretaris, Penningmeester enz. worden onderling verdeeld. Naast dit Bestuur staat een Directeur met de werkende leden.

art. 1.

De Harmonie stelt zich ten doel; beoefening der muziek, opwistering van verschillende feesten, enz..

Art. 2.

Om werkend lid te worden moet men zijn, van goed zedelijk gedrag en minstens 16 jaar oud. Het Hoofdbestuur beslist over al of niet aanneming, daarna zal de Directeur beslissen of de candidaat geschikt blijkt te zijn.

Aanvragen om werkend lid te worden moeten schriftelijk worden ingediend bij den Secretaris van het Hoofdbestuur.

Art. 3.

De Directeur stelt na overleg met de werkende leden vast den dag en het uur der te houden repetitien. Uit de werkende leden wordt er één aangesteld als incasseerder der wekelijksche contributies en boeten, die hij wekelijks moet afdragen aan den Penningmeester van het Hoofdbestuur.

Art 4.

Het inleggeld wordt bepaald door het Hoofdbestuur.

De wekelijksche contributie bedraagt f 0.15 per persoon waarvan f 0.05 wordt afgezonderd, om besteed te worden voor de werkende leden.

Art. 5.

Elke week wordt een repetitie gehouden. Bij verzuim van de repetitie vervalt men in een boete van f 0.05; bij te laat komen naar het oordeel van den Directeur, in een boete van f 0.02. Bij verzuim van een festiviteit, concert of uitvoering verbeurt men een boete van f 0.50.

dere muzikanten van vroegere korpsen aan te werven. Om het oprichtingsjaar toch goed af te sluiten werd besloten een feestavondje voor de

Muzikanten van Harmonie St. Cecilia. De muzikant met hoed is Jan Hendriks, rechts naast hem Bart de Haan.

lichting nodig was. Een en ander kwam te duur uit. Verder werd er opgemerkt dat er totaal geen discipline was onder de muzikanten en de directeur geen aandacht had voor het in de maat lopen en zwenken. De harmonie ging naar een festival

in Millingen voor een muzikale bijdrage. Het vervoer per schip werd door H. de Beijer (schipper) gratis aangeboden, maar helaas verongelukte de grote trom tijdens die reis.

Kersenfeest als tijdelijke redding

Bijna gelijktijdig met de oprichting van de harmonie was er een afdeling VVV Gendt-Doornenburg opgericht. Deze VVV pakte het goed aan en had een vooruitstrevend bestuur. De hoofdpersonen van die organisatie waren F.A.A. Smijers uit Gendt en W. Cornelissen uit Doornenburg. Op muzikaal gebied had Gendt toentertijd ook een Mandolinevereniging die Amicitia heette.

Begin 1938 kwamen Mandolinevereniging Amicitia en Harmonie St. Cecilia met het idee om een muziekfestival te organiseren. De VVV afdeling Gendt-Doornenburg werd om medewerking gevraagd en die vond het een goed plan. De Over-Betuwe werd in de zomertijd druk bezocht door toeristen, die op de Gendtse kersen af kwamen. Een bezoek aan de kersenbongerds, waarvan er zeker een twintigtal waren, vond men een waar genoeg. Het festival moest dan gehouden worden tijdens de kersenoogst. In een tijd van

Harmonie St. Cecilia met de uniformpetten. Op de foto tijdens een concertconcours in 1952 te Beltrum.

crisis was er wel een flinke dosis durf voor nodig om zo'n groot feest op touw te zetten. Frans Smijers nam de voorzittershamer ter hand,

Jo van der Meulen werd secretaris en Cees Breunissen penningmeester. Leden waren de Doornenburgers G. Huisman en W. Cornelissen. Het erecomité bestond uit burgemeester H.H. Crevels, dokter J.B.J.M. Coenders en de wethouders

H. Braam en G.H. Meurs uit Gendt. Doornenburg was in het comité vertegenwoordigd door dokter W. Brounts en herenboer G.J.M. Rijssenbeek.

Op zaterdag 2 juli 1938 opende burgemeester Crevels op feestelijke wijze het eerste kersenfeest van Gendt en Doornenburg. Het werd een fantastisch festival met heel veel muziekkorpsen en mandolineverenigingen.

Wat het meest opviel was een optreden van het grote 's-Hertogenbosch Muziekkorps dat in 1909 was opgericht en een bezetting had van tegen de honderd muzikanten. Het gezelschap stond onder directie van Marinus Ogier jr. De taptoe van dit korps maakte veel indruk op de duizenden bezoekers.

In 1939 werd een soortgelijk muziekfestival gehouden.

Uniformpetten

Toch bleven de financiën parten spelen. Het overzicht van de penningmeester over 5 jaar zag er als volgt uit:

Ontvangen	f 3291,53½
Uitgaven	f 2955,87½
Saldo	f 335,66.

Regelmatig kwam de aanschaf van uniformpetten aan de orde, maar meer dan f 20,- kon de bestuurskas niet missen. Het hoofdbestuur wilde

Optreden van de harmonie tijdens de Gendtse kermis 2010.

ook zo snel mogelijk een aantal nieuwe instrumenten aanschaffen, daar was iedereen het wel over eens, maar toch bleef de vraag naar uniformpetten.

Men probeerde op allerlei manieren aan financiële middelen te komen maar de tijd van werkloosheid en de oorlog leende zich er niet toe. Er werd weer een muzikale wandeling door Gendt gehouden om donateurs te werven. April 1941 was het eindelijk zover: de uniformpetten konden worden aangeschaft. Naast een lening bij de Boerenleenbank droegen de muzikanten zelf het meeste bij voor hun uniformpet.

Toen werden de leefomstandigheden (alles kwam op de bon) niet alleen voor de harmonie maar voor de hele Gendtse bevolking nog slechter. Eind 1944 volgde de evacuatie van alle Gendtenaren en na terugkomst bleek alles vernield of weggehaald. Ook de instrumenten van de harmonie waren op enkele na verdwenen.

Er zijn in de laatste oorlogsjaren geen notulen meer gemaakt, dat wijst erop dat de vereniging toen niet actief was.

Harmonie St. Cecilia na de Tweede Wereldoorlog

Men moest weer helemaal opnieuw beginnen en omdat er geen instrumenten meer waren, gingen men over tot een tijdelijke R.K. Mannenzangvereniging; dit was in januari 1946. Voor Harmonie St. Cecilia werd weer een bestuur samengesteld waarbij Hendrik Braam voorzitter, Jo van der Meulen penningmeester en Martinus Dinnissen secretaris werd. Bestuursleden werden Jan Nienhaus, Geris Cornelissen en Gerd Berns. De commissie werkende leden bestond uit Bart de Haan, Wim Keyser en Jan Peters. De leden hebben zelf op allerlei manieren meegewerkt o.a. door verlotingen te houden en met de instrumenten die ze hadden muzikale rondgangen te houden door Gendt. Ook werden er dansavonden georganiseerd ten bate van de harmonie. De hele Gendtse gemeenschap droeg een centje bij om het muziekgezelschap weer aan instrumenten te helpen.

Zo krabbelde de harmonie weer overeind. In 1949 werd er alweer een uitvoering gegeven voor een bomvolle zaal bij H. Schaars Het Witte Paard. Voorzitter Hendrik Braam memoreerde in zijn openingswoord wat voor moeite het gekost had om te zorgen voor dertig nieuwe instrumenten. In een krantenbericht van 17 augustus 1949 werd (voor het eerst) geschreven St. Caecilia, hierna bleef het nogal eens wisselen. Vanaf het 20 jarig bestaan in 1956 werd het officieel St. Caecilia.

In 1959 kregen de muzikanten hun eerste uniform. Leden en bestuur hebben daarna alles op alles gezet om de vereniging te laten worden wat het nu is. Een prachtige vereniging met steeds weer jonge aanwas. Kortom een harmonie die niet weg te denken is uit de Gendtse gemeenschap.

De Historische Kring Gente wenst Harmonie St. Caecilia nog heel veel mooie muzikale jaren toe.

Ook Jan Rensen, inmiddels 95-jaar oud en ooit betrokken bij de oprichting, was bij het jubileumfeest aanwezig.

Henk Klaassen

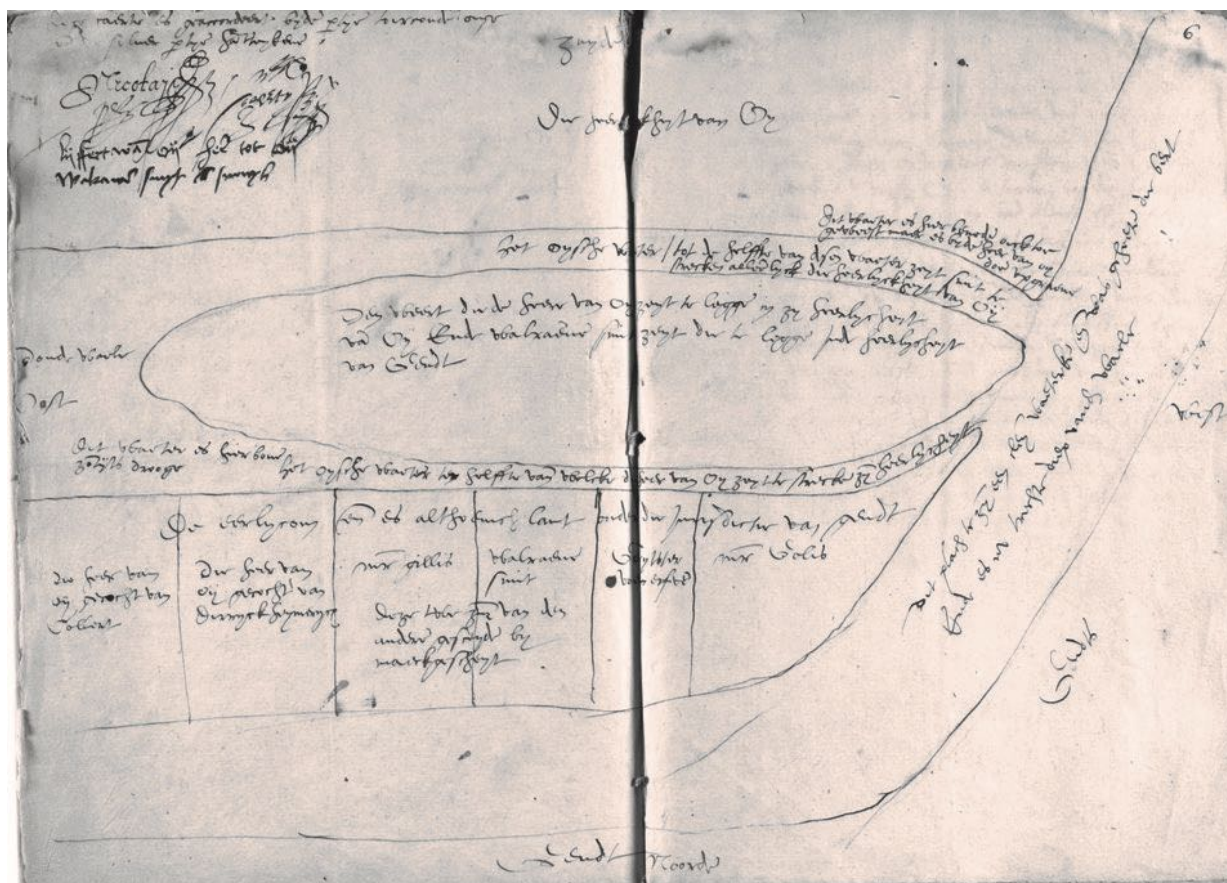
Bron: HKG. Sectie G: Heemkunde
D. v.d. Bergh-Rensen

De oudste schetskaart van 'Gendt'

In het Gelders Archief zit bij de stukken van een proces uit 1544 bij het Hof van Gelre in Arnhem een schetskaartje van Gendt. Het is het oudst bekende kaartje van een (klein deel van) ons dorp, pardon stad. En voor de duidelijkheid, bij

men. Zo kennen we in onze eigen omgeving in de uiterwaarden stukken land als Polwa(a)rd, Roswaard, Klompenwaard en Nicolaaswaard.

Wie waren de kempfanen, waarom meenden zij recht te hebben op die waard, welke argumenten

Afb. 1. Schetskaart uit 1544. Afgebeeld is een deel van Gendt dat onderwerp was van een proces uit dat jaar. Het noorden ligt onder.

Gendt hoorde in de zestiende eeuw ook Erlecom. Op het kaartje staat een gebied dat door veranderingen van de loop van de Waal in het begin van de zeventiende eeuw aan andere kant van de rivier is komen te liggen, maar dat tot 1810 bij Gendt hoorde. Omdat het sinds dat jaar tot de gemeente Ubbergen behoort, staat Gendt in de titel tussen aanhalingstekens.

De schets is gemaakt door Adriaen Nicolay, rechter bij de Arnhemse rechtbank. Het hoort bij de documenten – die overigens maar tien pagina's tellen – en gaan over de vraag van wie (een deel van) de waard is die tussen twee Waalarmen ligt. Een waard is een stuk land dat ontstaan is door de invloed van een rivier en soms – zoals in dit geval – omgeven wordt door rivierar-

hadden ze daarvoor en wie kreeg gelijk van de rechtbank?

Twee soorten kaarten

Bij de bestudering van een historisch onderwerp kan een kaart goede diensten bewijzen; sterker nog, vaak geeft een kaart sneller en overzichtelijker informatie dan geschreven tekst. In historische atlassen zijn kaarten uit de verschillende perioden en onderwerpen van de (vaderlandse) geschiedenis bijeengebracht. Zo vinden we in de *Grote Historische Atlas* van H. Hettema jr. die wij vroeger op de kweekschool gebruikten, kaarten van de Nederlanden in de Romeinse tijd en in de Middeleeuwen. Deze zijn het resultaat van

historisch onderzoek en zijn later – in het geval van de atlas van Hettema in de twintigste eeuw – gemaakt. Ze dateren dus niet uit die oude perioden zelf. Ze worden reconstructieve historische kaarten genoemd.

Stamt een kaart uit de tijd van het onderwerp zelf, dan spreekt de historicus over *oude kaarten*. Heeft een kaart een schaal van 1 : 50.000 of groter, dan is er sprake van een topografische kaart. Het is misschien verwarrend, maar een schaal van 1 : 200.000 is kleiner dan een schaal van 1 : 25.000. Dus, hoeveel te groter een gebied op een kaart is afgebeeld, des te groter is de schaal. Het oudste *oude kaartje* van Nederland komt uit 1357 en beeldt de Oude Maas tussen Brabant en Holland uit. Het wordt bewaard in een archief in Parijs. De hier beschreven kaart is dus bijna tweehonderd jaar jonger.

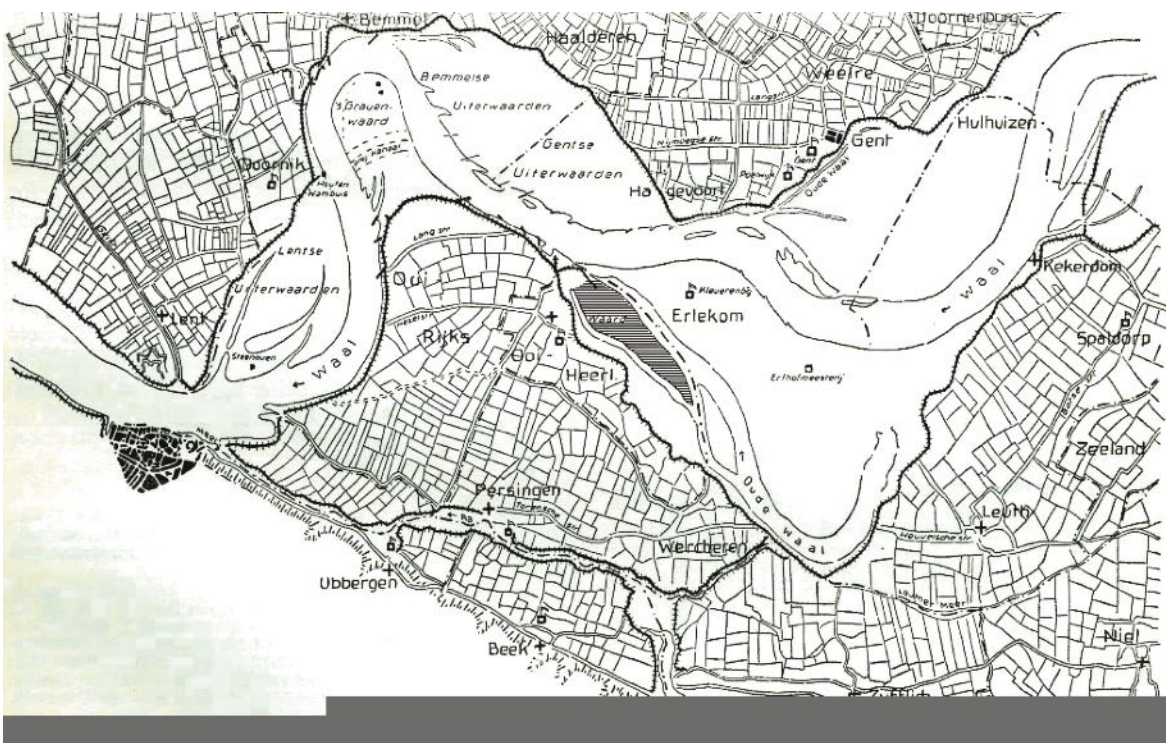
De kaart van raadsheer Adriaen Nicolay

Op 13 november 1544 reisde Nicolay met griffier Baptista Berty vanuit Arnhem naar Nijmegen. Zij wilden ter plekke poolshoogte nemen in een conflict tussen Lyffart, heer van Ooy en Walraven Smit. Het geschil ging zoals hierboven al kort is aangegeven, over het eigendom van een deel van een waard aan de Waal.

Lyffart was in 1532 door de hertog van Gelre als

erfgenaam van zijn broer Otto beleend met de heerlijkheid Ooy. De heren van Ooy hadden – net als die van Gendt – in hun gebied de hoge en lage jurisdictie. Dat betekende dat zij naast ‘milde’ straffen ook doodvonnissen mochten uitspreken. Zij bezaten visserijrechten op de Waal, in alle bestaande strangen en strangen die er in de toekomst nog zouden ontstaan. In 1556 hernieuwde Lyffart zijn eed van trouw aan zijn leenheer, toen de Gelderse Leenkamer. (Sinds het verdrag van Venlo in 1543 waarbij het hertog van Gelre de soevereiniteit over zijn hertogdom aan Karel V overdroeg, had de Gelderse Leenkamer de bevoegdheid om lenen uit te geven.) Formeel waren de heerlijkheden lenen, maar in praktijk waren ze allang erfelijk geworden. In 1563 was Lyffart gedeputeerde van Gelre. Van Walraven Smit is alleen bekend dat hij burger van Nijmegen was.

Daags na hun aankomst in Nijmegen van de raadsheer en zijn griffier gingen zij met beide partijen naar de betwiste waard tussen Ooy en Gendt. Ter plekke maakte Nicolay het kaartje dat 30 cm hoog en 43 cm breed is. Het is met de tekstdocumenten opgenomen in een verbaalboek. Daarom zit er een vouw in het midden. Het noorden (met Gendt) ligt beneden. De waard wordt omgeven door twee Waalarmen die uitkomen in de hoofdstroom van de rivier. Aan de

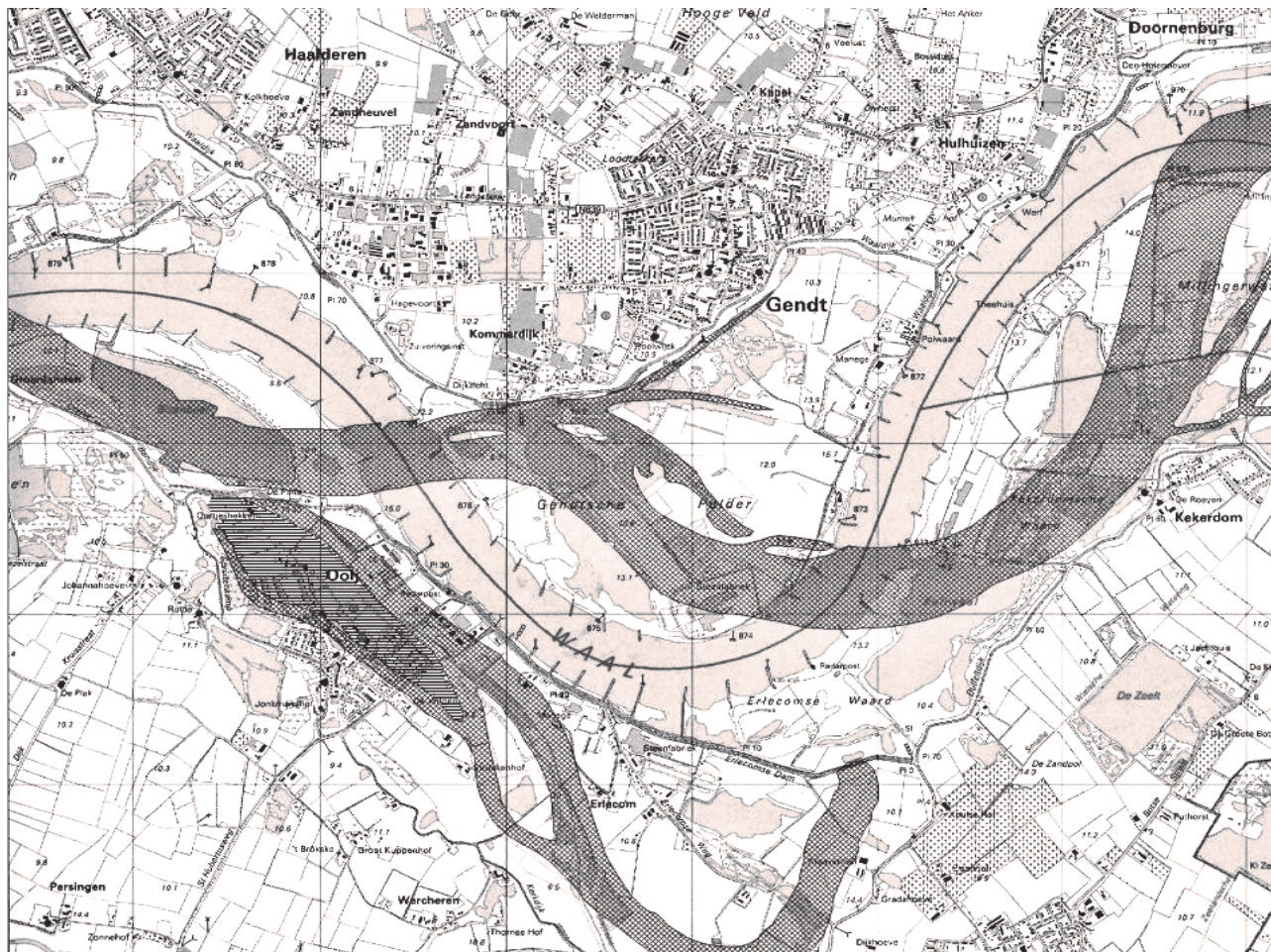
Afb. 2. Kaartje van Friedrich Gorissen uit de Stede-atlas van Nijmegen uit 1956. Het betwiste gebied is gearceerd.

noordelijke Waalarm lagen zes percelen land die, zoals we zullen zien, een rol speelden in het proces. Om aan te geven dat beide partijen het eens waren met de schets, hebben Lyffart en Walraven met Nicolay het document linksboven getekend.

Nicolay heeft geen schaal aangegeven. Daarvoor had hij het gebied moeten opmeten en dat heeft

bijna zeven keer de breedte van de rivier was, een kleine vijftienhonderd meter lang was. De breedte komt op een dikke tweehonderd meter. Met een oppervlakte van bijna dertig hectare alleszins de moeite waard om een robbertje over te vechten.

Ondanks het feit dat Nicolay geen nog bestaande oriëntatiepunten intekende als een kerk of kas-

Bedding Waal
1600 n. Chr.

Afb. 3 Reconstructieve historische kaart van Aldo Janssen uit 2008.

hij niet gedaan. Hij was jurist en geen landmeter. Daarom weten we niet precies hoe groot de waard was. Maar met in het achterhoofd de veronderstelling dat de verhoudingen tussen de breedte van de Waal en de grootte van de waard kloppen, is er wel iets zinnigs over te zeggen.

Uit onderzoek weten we dat de Waal (onderaan op het kaartje) in het midden van de zestiende eeuw ongeveer tweehonderd meter breed was. Dat betekent dat de waard, waarvan de lengte

teel, kunnen we met hulp van reconstructieve kaarten met grote zekerheid vaststellen waar de waard lag. Wanneer we de schets van Nicolay vergelijken met de kaartjes van Friedrich Gorissen in de *Stede-atlas van Nijmegen* (1956) en Aldo Janssen in *Gendt tussen stad en dorp* (2008), kan de conclusie niet anders zijn dat de waard het donker getinte deel van die kaartjes moet zijn. Op afb. 3 is bovendien goed te zien hoe de Waal in de loop van vier eeuwen naar het zuiden opgeschoven is.

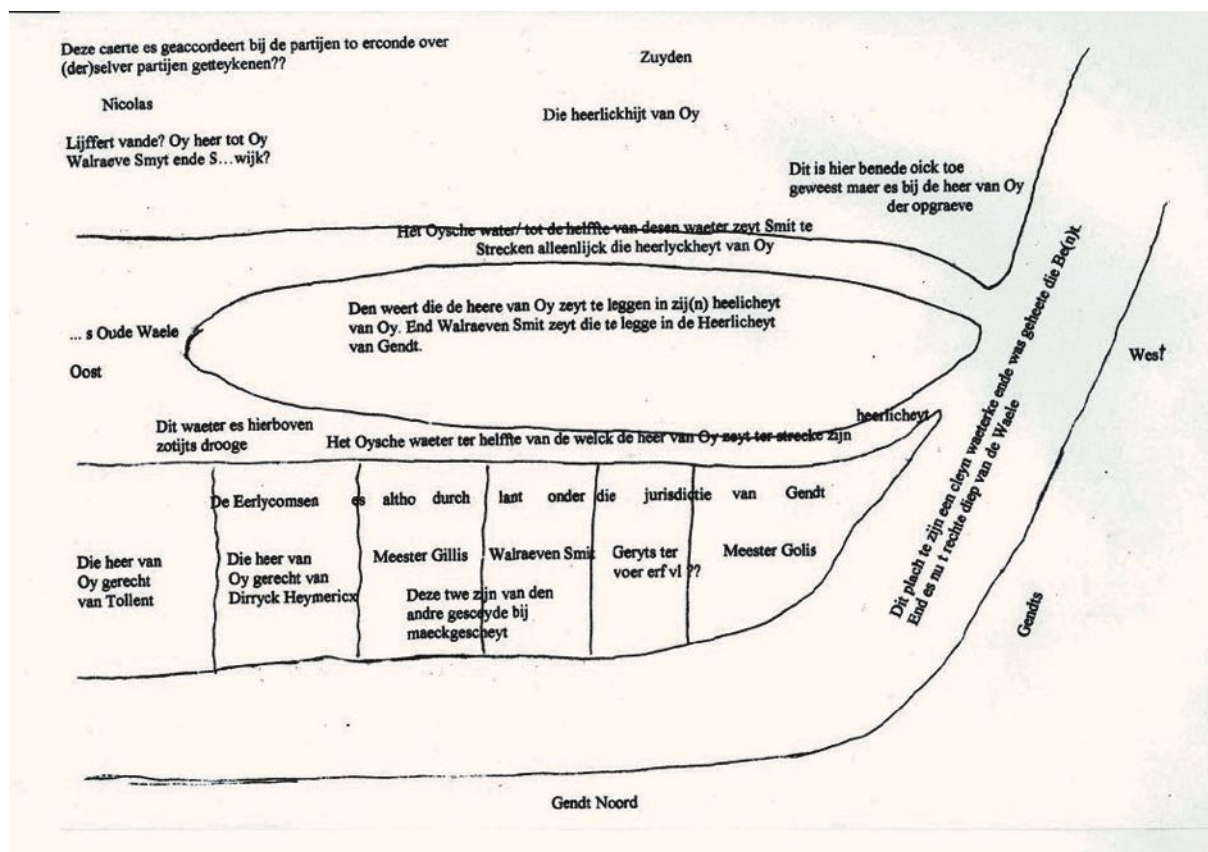
De waard waarover Lyffart en Walraven streden, lag in het tegenwoordige dorp Ooy; de zes genoemde percelen midden in de huidige Waal.

Geschil

Lyffart van Ooy was van mening dat de grens tussen de heerlijkheden Ooy en Gendt midden in het water ten noorden van de waard lag; Walra-

zich ermee bemoeid? En daarom had hij recht op een deel van de waard. Lyffart ontkende dat; hij had van Mr. Gillis en Gerry ter Voert alleen het recht gekocht op de noordelijke helft van het water dat de waard en de Erlecomse percelen scheidde, niet op delen van de waard.

De partijen spraken af '(...) alzulcke zegelen, al de brieven, contscappen en certificaciën (...)'

Afb. 4. Transcriptie van de oude kaart .

ven Smit beweerde dat die grens ten zuiden ervan lag. (afb. 4)

Wanneer eerstgenoemde gelijk had, viel de waard binnen zijn heerlijkheid en was hij de eigenaar ervan. In het andere geval kon Walraven Smit aanspraak maken op dat deel van de waard dat aansloot op zijn oudhoevig land. Oudhoevig land is het gebied dat oorspronkelijk bij een boerderij hoorde, dus voordat die groter werd, bijv. door een aan- of opwas van een rivier.

Volgens Walraven Smit had Lyffart van Ooy van 'eenen Mr Goliis endeoick (...) Gerryt ter Voert off zyn erven' stukken land gekocht op de waard en de overdracht had plaatsgevonden voor het gerecht van Gendt. En dat betekende volgens hem dat de waard op Gendts grondgebied moest liggen. Waarom had anders het Gendtse gerecht

die hun gelijk moesten bewijzen, veertien dagen later aan het Hof in Arnhem te tonen, zodat de rechtbank op grond daarvan tot een uitspraak kon komen. Walraven Smit verscheen op 28 november 1544 in Arnhem. De Heer van Ooy liet verstek gaan. Afgesproken werd dat Lyffart nog twee dagen de tijd kreeg; zolang zou een (boze) Walraven in Arnhem blijven. Op advies van het Hof diende hij een klacht in tegen het in gebreke blijven van Lyffart van Ooy.

Afloop

Het verbaalboek vertelt niet hoe het geschil afgelopen is. Het ligt voor de hand dat – als het Hof al een uitspraak gedaan heeft – die in het voordeel van Walraven Smit uitgevallen is. Hij was

met zijn bewijsstukken op de afgesproken datum in Arnhem, zijn opponent niet. Het argument van de laatste dat hij alleen het recht op het noordelijk deel van een smal rivierstroompje, dat ook nog eens een deel van het jaar droog stond, gekocht had, is niet zo overtuigend. Het is ook mogelijk dat beide mannen het later eens geworden zijn; dat kwam in die tijd wel vaker voor. Zeg maar het poldermodel *avant la lettre*.

Toch is er een vraagteken. Gorissen tekent op zijn kaartje (afb. 2) de grens aan de noordelijke kant van de Waal, daar waar hij volgens de Heer van Ooy liep. En werd deze productieve zeer Kleefse historicus niet altijd even serieus genomen, onderzoek uit de laatste tijd naar zijn publicaties, heeft aangetoond dat hij het vaker bij het recht eind had dan werd aangenomen. En dan lag het gelijk misschien toch aan de kant van Lyffart.

In ieder geval heeft het meningsverschil tussen Lyffart, heer van Ooy en Walraven Smit, burger van Nijmegen het eerste echt historische kaartje van Gendt opgeleverd.

Met dank aan Mieke van Veen-Liefrink uit Oosterhout en Joop de Wolf uit Elst voor hun hulp bij de transcripties van resp. de documenten en de kaart.

Geert Visser

Bronnen

Gelders Archief Arnhem, Verbaalboek, toegangsnr. 0124 (Hof van Gelre en Zutphen), invr. nr. 1270.

Gorissen, F., *Stede-atlas van Nijmegen*, Arnhem 1956.

Janssen, A., 'Gendt, een rivierendorp', in: *Gendt tussen stad en dorp*, Gendt 2008.

Koeman, C., *Geschiedenis van de kartografie van Nederland. Zes eeuwen land- en zeekaarten en stadsplattegronden*, Alphen aan den Rijn 1985.

Fockema Andreae en B. van 't Hoff, *Geschiedenis der kartografie van Nederland van den Romeinschen Tijd tot het midden der 19de eeuw*, 's-Gravenhage 1947.

Nieuw gebruik- Oud gebouw

Thema 25ste Open Monumentendag

In het jubileumjaar heeft de Open Monumentendag gekozen voor een eigentijds thema: Nieuw gebruik–Oud gebouw. Deze dag zijn monumenten te zien die een nieuwe functie, een nieuw gebruik, een nieuw leven gekregen hebben. In het weekend van 10 en 11 september openen tal van deze bijzondere en beeldbepalende panden hun deuren.

In Gendt is op zondag 11 september (en dus niet op de zaterdag) ons kringgebouw Villa Ganita te bezichtigen, want dat is bij uitstek een gebouw dat een nieuwe bestemming heeft gekregen. Vroeger was het een dokterswoning, na de oorlog is het verbouwd tot gemeentehuis en na de herindeling zijn de Historische Kring Gente, de peuterspeelzaal, de naschoolse opvang en kinderdagverblijf erin gevestigd. Er worden op deze zondag rondleidingen door ons kringgebouw gegeven, zodat u ons archief en archeologische vondsten op de zolder kunt zien; onze werkruimten met een tentoonstelling van bouwtekeningen en foto's van het gebouw en in de kelder is - zeker de moeite waard - museum Niemandland te bekijken. Museum Niemandland toont de verzameling voorwerpen uit de Tweede Wereldoorlog uit deze regio, die is samengesteld door Robert Braam. **Dus 11 september, van 11.00 tot 17.00 uur, Nijmeegsestraat 19 te Gendt.**

Maar op tal van andere plaatsen in het land wordt Open Monumentendag gehouden. Herbestemming de komende jaren is actueel. Door bijvoorbeeld verplaatsing van productie, ontkerkelijking en nieuwe eisen aan gezondheidszorg, komen veel gebouwen leeg te staan. Veel van deze gebouwen zijn juist die monumenten die beeldbepalend zijn voor een stad of dorp. Ze staan er middenin, zoals de kerk, of waren decennialang de grootste werkgever in de omgeving. Om de geschiedenis tastbaar te laten en de monumenten te kunnen behouden, krijgen ze een nieuwe bestemming.

Nieuw gebruik van monumenten sluit naadloos aan bij 25 jaar Open Monumentendag.

Bartholomeus (Bertus) Janssen

'Ses' van Albert en Marie Derksen.

Bertus Janssen werd als vierde kind en derde zoon geboren in het gezin van 'Ses van Albert' Hannes Janssen en Marie Derksen in huis A 171 te Gendt aan de Nootenboom. Thans is het adres bekend als Doornenburgsestraat 3.

Gezinsfoto: Gezin Janssen Derksen; staand vlnr Bart, Nol, Truus Bertus en To, eerste rij vader Hannes Janssen Annie en moeder Marie Janssen Derksen.

Toen Bertus 11 jaar was, kwam meester Smolders in de klas met het verzoek om jongens voor het kerkkoor. Bertus, gezagsgetrouw als hij was, ging toen samen met Stef Verkuil bij het jongenskoor. Na het doorlopen van zeven klassen lagere school ging Bertus, zoals dat gebruikelijk was in de jaren 30, crisistijd dus, naar de steenfabriek de Zandberg om toch maar wat inkomsten te hebben. Omdat Bertus wel inzag dat geld niet gelukkig maakte, maar wel makkelijk was en hij in de Ooij op de steenfabriek meer kon verdienen, maakte hij de overstap naar de andere kant van de Waal. Dat dit niet zonder gevolgen bleef, blijkt wel omdat hij daar Lies Peeters tegenkwam. Lies was een zus van de vriendin van broer Bart.

De oorlog brak uit en in die tijd ging Bertus op de Nyma in Nijmegen werken. In mei 1946 werd de jonge Bertus opgeroepen om het vaderland als dienstplichtig soldaat bij de stoottroepen te dienen. De opleiding vond plaats op de Snijderskazerne aan de Groesbeekseweg te Nijmegen. Op 19 september 1946 trouwden Bertus en Lies te Ubbergen.

Na hun huwelijk vertok Bertus voor een lange periode naar Indië. Op Java bracht hij zijn tijd door. Behoudens een schotwond in zijn been is Bertus er lichamelijk goed van af gekomen. In

januari 1947 werd, zonder dat Bertus daarbij aanwezig was, hun dochter Nellie geboren. Het heeft tot december 1949 geduurd, voordat hij Nellie in zijn armen kon sluiten. Over de periode dat Bertus in Indië is geweest zijn vele mooie maar ook minder mooie dingen in Bertus herinne-

ring gebleven. Toen hij december 1949 was terugge-

keerd uit Indië, was hij het zingen nog niet verleerd en zong de Kerstnachtsmis al weer uit volle borst mee. Gedurende de periode dat Bertus in

Een opname van de sectie waarmee een actie was uitgevoerd in Indië met uiterst rechts zittend Bertus.

Indië was, woonde Lies, zijn vrouw, met Nellie, hun oudste dochter, bij de ouders van Bertus aan de Nooteboom in Gendt. Na terugkeer werd een

De tekening is van Bertus gemaakt op Braga Bandung. De "PC" van Java.

huisje betrokken aan de Raalt te Gendt. Dit was een noodwoning. In de periode dat Bertus in Indië was had hij nagedacht over zijn toekomst.

Eén ding stond daarbij zeker en vast, hij ging nooit meer werken op welke steenfabriek dan ook. Hij had de wereld gezien en wilde een vak leren. Die kans werd Bertus geboden op de vakschool van de Nyma. 12 jaar heeft hij op de Nyma gewerkt daarna ging hij op de Arnhemse Scheepswerf en Machinefabriek werken. In 1963 werd een nieuwe woning betrokken aan de Sint Maartenstraat 15 te Gendt. Bertus was 53 toen genoemde scheepswerf haar deuren sloot. Er brak een periode van 6 maanden

aan waarin het vinden van werk niet gemakkelijk was. Uiteindelijk ging Bertus als onderhoudsmonteurwerken bij scheepswerf Gelria in Nijmegen. 3 jaar heeft dat dienstverband slechts geduurd, want ook daar ging de deur dicht. Op 57-jarige leeftijd kwam Bertus thuis en kon hij zich helemaal richten op zijn hobby: muziek. Naast

het feit dat Bertus 75 jaar bij het zangkoor zat en zit, is hij ook al 65 jaar lid van de Harmonie St Caecilia in Gendt. Hier speelt Bertus al jaren een bariton. Voordien heeft Bertus de schuiftrambone bespeeld. Zijn liefde voor muziek ontstond

toen hij nog thuis bij zijn ouders woonde. Broer Bart speelde een ventiel-trombone. Toen hij dat instrument zag hangen, dacht hij: "Ik wil toch

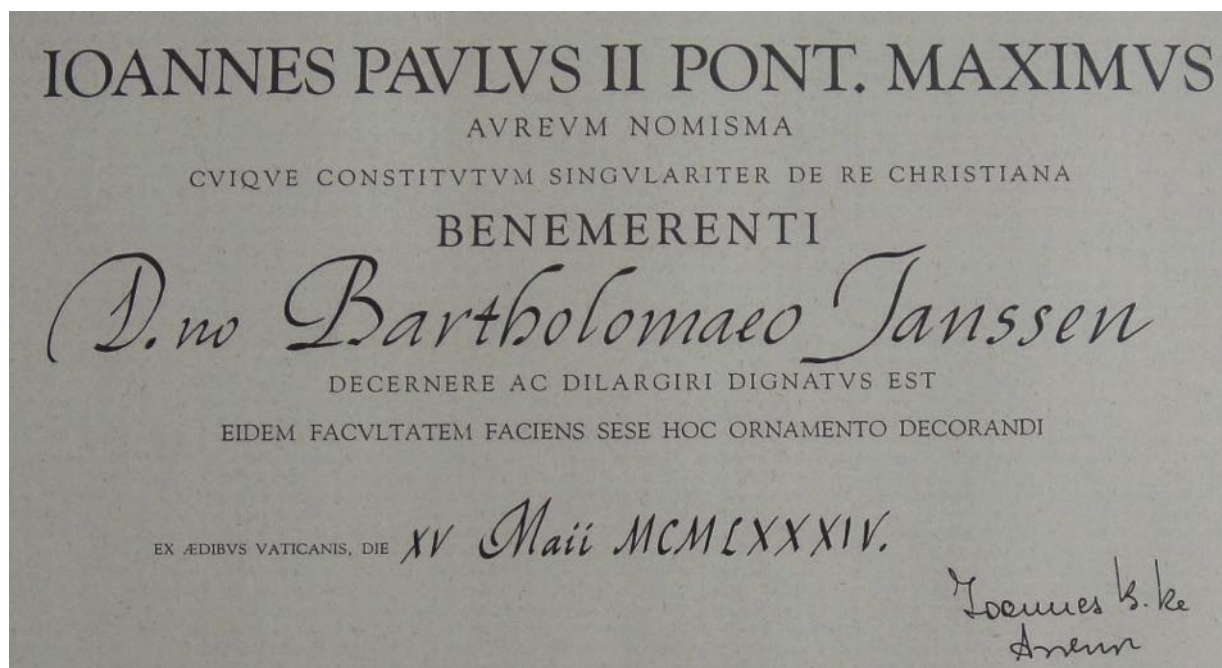

eens zien of ik daar ook geen muziek uit kan krijgen". Het lukte. Dit was het startsignaal om muziek te gaan spelen. Naast het blazen in het orkest, speelt Bertus ook nog op het orgel. Van zijn jeugdijaren aan de Nootenboom weet Bertus zich te herinneren dat het thuis altijd gezellig was. Nooit een verkeerd woord gevallen. Hardwerkende ouders met een jong gezin die in de crisistijd hun hoofd boven water moesten zien te houden. In het gezin van Bertus en Lies zijn naast Nellie in 1947 ook nog Ria (1951), Hans (1957-1962) en Els (1962) geboren. Bertus heeft voor al zijn niet aflatende aanwezigheid binnen het sociaal en cultureel leven van Gendt de navolgende onderscheidingen ontvangen. Lid van

de orde van Oranje Nassau, Begiftigd met Pauselijke Onderscheiding en in 1996 de Sprauwenjager.

Willem Rasing

Bertus heeft naast een Koninklijke Onderscheiding ook een Pauselijke Onderscheiding gekregen.

32+33 Joannes-Wilhelmus JANSSEN Geboren te Huissen. Overleden vóór 1826 X1784 Helena BOUMAN Geboren 27-05-1751 te Gendt Overleden op 09-12-1826 te Gendt	34+35 Theodorus WILLEMSSEN Aleijda SCHOLTEN	36+37	38+39	40+41 Willem HOIJMANS Agnes KOENEN	42+43 Johannes van MARWIJCK Gertrudis BERGMAN	44+45 Hendrik Oortwin Ter MEER Geboren 20-07-1755 te Bommel. X1784 Anna Maria JANSSEN Geboren 1755 te Elst. Overleden op 28-02-1794 te Bommel	46+47 Joannes van de VENDEL Overleden op 25-01-1795. X1792 Maria Catharina STAPEL Geboren 03-12-1765 te Gendt. Overleden vóór 1838
16 Theodorus JANSSEN Geboren te Gendt Overleden op 24-01-1866 te Gendt	17 Elisabeth WILLEMSSEN Geboren te Pannerden. Overleden op 13-10-1839 te Gendt	18 Albert van VORSSELEN Geboren 1786 te Randwijk. Overleden op 11-01-1842 te Gendt	19 Maria VISSER Geboren 1791 te Bommel. Overleden op 09-10-1844 te Gendt	20 Hermen HOOIJMAN Geboren 1784 te Huisberden, Dld. Overleden op 04-07-1822 te Gendt	21 Aleida van MARWIJCK Geboren te Lobith. Overleden op 14-10-1856 te Gendt	22 Jan ter MEER Geboren 03-03-1785 te Bommel. Overleden op 02-10-1860 te Bommel	23 Elisabeth van den VENDEL Geboren 23-04-1794 te Gendt
		09-06-1810 in Bommel		11-08-1819 te Gendt			
8 Jan JANSSEN Geboren 19-04-1825 te Gendt. Overleden op 13-07-1901 te Gendt		9 Bartjen van VORSSELEN Geboren 22-03-1821 te Gendt. Overleden op 26-09-1876 te Gendt		10 Willem HOOIJMAN Geboren 06-04-1822 te Gendt Overleden op 13-09-1904 te Gendt		11 Johanna Adriana ter MEER Geboren 27-03-1824 te Bommel. Overleden op 18-10-1884 te Gendt	
3 mei 1850 te Gendt				23 december 1852 te Gendt			
4 Albert JANSSEN Geboren 09-04-1851 te Gendt Overleden op 01-10-1915 te Gendt				5 Geertruida HOOIJMAN Geboren 31-05-1854 te Gendt overleden op 08-08-1901 te Gendt			
21-10-1876 te Gendt							
2 Johannes Wilhelmus JANSSEN Geboren 09-05-1883 te Gendt Overleden op 30-03-1963 te Gendt							
01-06-1917							
		Bartholomeus (Bertus) Geboren 12-01-1925					

48+49 Theodorus DERKSEN Johanna PEREN	50+51	52+53 Jacobus GERDSEN Wijndelina UBBING	54+55 Hermannus BUURMAN Geboren omstreeks 1765. Henrica DERKSEN	56+57	58+59	60+61	62+63
24 Bartholomeus DERKSEN Geboren 1790 te Huissen. Overleden op 12-04-1863 in Bemmelen	25 Berendina BOUWMAN	26 Johannes GERDSEN Geboren 07-08-1799 te Bemmelen. Overleden op 19-02-1853 in Bemmelen 25-04-1834 te Bemmelen	27 Elisabeth BUURMAN Geboren 25- 03-1806 te Gendten. Overleden op 01-05-1885 te Bemmelen	28	29	30	31
12 Wilhelmus DERKSEN Geboren 06-01-1834 te Valburg. Overleden op 06-04- 1917 te Gendten 19-08-1861 in Bemmelen	13 Maria GERDSEN Geboren 04-08-1835 te Bemmelen. Overleden op 04-08- 1909 te Gendten	14 Arnoldus CORNELISSE	15 Antonia van GEMERT				
6 Bartholomeus DERKSEN Geboren 01-02-1865 te Gendten. Overleden na 1938	7 Caatje CORNELISSE Geboren 13-07-1867 te Wadenoijen. Overleden op 19-06-1938 te Gendten 12 mei 1891 te Ubbergen						
3 Maria Antonia DERKSEN Geboren 01-03-1892 te Ubbergen Overleden op 21-12-1976 te Gendten in Gendten							
JANSSEN in Gendten							

Terug van weggeweest

De leeuwen van Gendt sieren de hoofdingang van ons kringgebouw, maar hoe lang nog? Met wijd geopende bek en schilddragend bewaken ze getweën de ingang van het gemeentehuis van de voormalige gemeente Gendt. Er worden wel eens vragen over die twee gesteld, zoals “Waar komen ze vandaan?” of “Waarom hebben ze de bek zo ver open staan?”.

Zelf ben ik, Gerard Janssen, al lang betrokken bij een project om deze leeuwen naar de oorspronkelijke plaats terug te krijgen. In juli 1984 kregen wij namelijk als Historische Kring Gende van de toenmalige burgemeester Lichtenberg het verzoek of wij onze medewerking wilden verlenen aan de oprichting van een groep om kleine projecten tot dorpsverfraaiing te realiseren uit de post Bestemming Cultuur op de begroting. In het kader van dorps- en stadsvernieuwing werd deze pot jaarlijks aangevuld. Als er geen ideeën binnenkwamen, zouden die gelden anders besteed worden. In een gesprek met burgemeester Lichtenberg deden we diverse voorstellen en spraken af een lijst te maken. Een van de projecten daarop was het terugplaatsen van de leeuwen. Ook in juli van dat jaar deed ons oud-bestuurslid, Marij-

ke Saris, namens de kring schriftelijk het verzoek om de leeuwen te verplaatsen naar de oorspronkelijke plaats bij de toegang van het Huis te Gendt. Dan zou tegemoet worden gekomen aan een belangrijk fundament van monumentenzorg, namelijk het bewaren en in stand houden van een monument op zijn historische plaats.

Wat was die historische plaats?

In het verslag van de monumentencommissie 1970 lezen we onder het kopje Gendt:

Het gemeentebestuur overweegt de bouwkundige en financiële mogelijkheden tot restauratie van het zgn. Huis te Gendt te laten onderzoeken en dit eventueel een zinvolle bestemming te geven. Het tegenwoordige huis is in de midden van de 18de eeuw gebouwd als opvolger van een in de 16de eeuw gedeeltelijk herbouwde middeleeuwse burcht. In de wereldoorlog is het pand, dat eens als gemeentehuis in gebruik is geweest, ernstig beschadigd. Daarna werd het verwaarloosd. Het is thans in gebruik als kippenhok. Voor de ingang van het huidige gemeentehuis staan twee natuurstenen schildhoudende

leeuwen die eertijds gestaan hebben op de heipalen aan het begin van de oprijlaan naar het Huis te Gendt. Deze werden door de toenmalige burgemeester teruggekocht van een antiquair, in wiens handen ze kort tevoren waren geraakt. Door bemiddeling van onze berichtgever ontvingen wij het verzoek om ter plaatse het gemeentebestuur te adviseren over eventuele mogelijkheden tot restauratie. Na bezichtiging van het huis door een van onze leden, stelden wij de Rijksdienst voor de Monumentenzorg op de hoogte en verzochten het gemeentebestuur te willen adviseren.

Van dit advies weten we dat het gebouw nog te weinig oorspronkelijk werd gevonden en dat er te veel herbouwd moest worden. Om deze reden

is het geen rijksmonument geworden en zouden bij volledige herbouw de kosten ten laste van de Gendtse gemeenschap komen. Was het wel een

De ingang van het „Huis te Gent“. De leeuwen die zoo moedig de entree verdedigen zijn antieke beeldhouwwerken van groote waarde.

Door wie ze gemaakt zijn en of ze voor Huis te Gendt gemaakt zijn, weten we niet zeker. Wel dat rond 1750 door de toenmalige heer van Gendt, Des Villattes, het Huis te Gendt gebouwd is. Aan het begin van de oprijlaan zouden dan deze leeuwen geplaatst zijn. De huidige poortpijler met hekwerk en aanliggende tuinmuur lijken mij van jongere datum.

In 1926 werd de familie Leenders eigenaar van Huis te Gendt met de omliggende gronden, gracht en oprijlaan. De leeuwen op de pijlers werden al na een paar jaren verkocht aan de Arnhemse koopman, Mendels. De toenmalige burgemeester van Gendt, Mulders, hoorde dit en was hierover zeer ontstemd. Hij stelde alles in het werk om deze leeuwen voor Gendt te behouden. De Arnhemse koopman wilde de leeuwen voor 600 gulden terugbezorgen in Gendt. Er wordt verteld, dat ze klaarstonden in de haven van Rotterdam om verscheept te worden naar Engeland. Een commissie van Gendtenaren werd bereid gevonden om f 200,- hieraan bij te dragen. Het Gelders Genootschap stelde een bedrag van f 100,- beschikbaar. Ook wist de burgemeester de raadsleden zover te krijgen dat zij de ontbrekende f 300,- aanvulden om de leeuwen naar Gendt terug te laten keren. De heer Leenders gaf toestemming tot het terugplaatsen van de leeuwen op de pijlers aan het begin van de oprijlaan. Tijdens de Tweede Wereldoorlog zijn de pijlers en de leeuwen bescha-

rijksmonument geworden, dan zou het Rijk 90% bijdragen in de kosten.

Mogen we dit verhaal zien als de eerste poging om de leeuwen terug te brengen naar de oorspronkelijke plaats? Is dit mogelijk de aanleiding geweest om de leeuwen rijksmonument te maken? De wapenleeuwjes van het gemeentehuis, Nijmeegsestraat 19, staan wel op de lijst van rijksmonumenten in Gendt: *Twee 17^e- of 18^e eeuwse wapenleeuwen, afkomstig van het voormalige Huis te Gendt. Thans geplaatst op moderne pijlers. Objecten van belang uit oogpunt van oudheidkundige en volkskundige waarde.*

digd. Mogelijk is toen de tweede pijler zo sterk beschadigd dat beide leeuwen daarom niet meer teruggeplaatst zijn. Na de oorlog werden de gehavende leeuwen gerestaureerd en verplaatst naar de kleine pilaren van de toenmalige ambts-woning van burgemeester Van der Meulen, nu Markt 10 en bewoond door de heer R.A.A. de Haan. De kleine pijlers waar deze leeuwen op gestaan hebben, zijn nog steeds aanwezig.

Aan het begin van de oprijlaan Huis te Gendt staan nu nog een grote en kleine pilaar met tuinmuur. De grote pilaar heeft granaat en kogelinslagen en staat scheef.

Hoe de totale poort met hek eruit heeft gezien heb ik inmiddels kunnen reconstrueren.

Dit is mede te danken aan de heer G. Meijer uit Gendt. Hij wist te vertellen dat op het opslagterrein van de gemeente hekwerken waren opgeslagen die afkomstig waren van het voormalige kerkhof van de Hervormde kerk, dat ooit aan de Dorpstraat lag. Ook lagen er volgens hem hekwerken van de poort van het Huis te Gendt. Het betrof de helft van de poort en deze had oorlogsschade opgelopen. Ook waren er nog steunijzers aanwezig.

Ter plaatse staat nu een volledig linker, gemetseld poortdeel, bestaande uit een hoge en lage pilaar, gekoppeld aan een gemetselde tuinmuur en voorzien van een vast ijzeren hekwerk. Dit hekwerk heeft dezelfde detaillering en afmetingen als het teruggevonden draaiende deel.

Omdat het linkerdeel in zijn geheel aanwezig is, laat de rechterhelft zich makkelijk namaken.

Het is een vrij simpel hekwerk en ik kan mij niet voorstellen dat het dit hekwerk is, dat Des Villattes heeft behaagd om de toegang tot zijn Huis te Gendt te sieren. Als ik het andere hekwerk bekijk, dat nu nog opgeslagen is op het opslagterrein, is dat een hekwerk van zwaar ijzer, met stijlen met sierpunten die gekoppeld zijn door horizontale ijzers voorzien van grote sierkrullen. De verbindingen zijn in gedreven of gegoten lood uitgevoerd. Ik kan me voorstellen dat Des Villattes dit een passende entree heeft gevonden voor de oprijlaan naar zijn huis. Ik vraag mij dan wel af waar dit prachtige hekwerk vandaan komt. Wie kan het mij zeggen?

Het was inmiddels 2002 geworden, toen we weer aan tafel zaten met de gemeente om te praten over de leeuwen, nu gesteund door het wijkplat-

form Walburgen Gendt: Geert van Mullem en Henk Hubbers en van onze kring waren Henk Klaassen en ikzelf weer aanwezig. Het voorstel was om ze te verplaatsen naar de historische plaats aan de Markt, om de linker pilaar zoveel mogelijk te behouden met de zichtbare oorlogsschade en de rechterpilaar met muurdeel zo dicht mogelijk naar de oorspronkelijke plaats terug te brengen. We spraken af dat de gemeente de juridische status en de kadastrale situatie zou onderzoeken en bij de Nuon de leidinggegevens zou opvragen. De gemeente zou zorgen voor het welstandsaspect en de goedkeuring van Monumentenzorg; het wijkplatform voor de financiële onderbouwing. De Historische Kring zou voor het situatievoorstel en het ontwerp voor de reconstructie van het geheel zorgen; sponsors en bouwers zoeken en de medewerking vragen van de aanwonenden.

Even daarna was er sprake van verkoop van het gemeentehuis en we verzochten de toenmalige wethouder, Joost Hendriks, om de leeuwen buiten de verkoop te houden en hij stemde hiermee in.

Op 3 juli 2002 kregen we te horen van de gemeente dat het gemeentehuis een andere bestemming kreeg en niet verkocht werd. De gemeente had een raming van de kosten van het verleggen van de leidingen gemaakt en dit ging f 32.000,- kosten. Volgens de gemeente was de noodzaak tot verplaatsen niet meer aanwezig nu de verkoop niet doorging en het geheel te kostbaar werd. Het dossier zou gearhiveerd worden. We waren weer terug bij af na 18 jaar.

Hekwerk op de gemeentewerf.

In 2006 probeerden we het opnieuw. Yvonne de Boer, toen lid van de monumentencommissie, vroeg in de monumentenvergadering om de restanten van deze poort een beschermende status te geven. Ben Zweerink zegde toe het college te vragen om een krediet te vestrekken, zodat het Gelders Genootschap een redengevende beschrijving kon maken om de poortresten gemeentelijk monument te laten worden. De gesprekken met het wijkplatform werden weer opgepakt. Nu waren het Geert Peperkamp en Mart Berns die het voortouw namen. Ze kwamen met een eigen ontwerp voor een nieuwe poort, met een vrijliggend voetpad en een groenstrook om het wildparkeren in het straatje te voorkomen. In 2007 werd door mij een schetsplan gemaakt voor de inrichting van de totale straat waarbij het bestaande deel van de poort werd hersteld en het rechterdeel geheel in de oude stijl herbouwd zou worden. In verband met de aanwezige leidingen moesten de beide pilaren verder uit elkaar komen te staan. Het werd tijd om te kijken hoe dit project gerealiseerd kon gaan worden. Er werd een lijst gemaakt van mogelijke sponsors. Ik benaderde plaatselijke aannemers, die met het voorstel kwamen om er een leerlingenproject van te maken. Als sponsor viel er te denken aan het Platform, de gemeente, de Rabobank, de Woonstichting en de Eigengeërfden van Gendt.

Door omstandigheden moest ik de werkzaamheden voor de kring op een laag pitje zetten, nadat eerst door mij nog een projectboek gemaakt was als basis voor de verdere uitwerking. In dat boek stonden alle afspraken met alle instanties en de aanwonenden. Fons Janssen van het wijkplatform nam het van mij over en hij ging het project aanbesteden en zorgen voor de financiële onderbouwing. De kosten van herbouw bleken zo hoog dat het project niet haalbaar leek. Het hekwerk werd alvast veilig gesteld en door het wijkplatform opgehaald van de gemeentewerf. Hun plan was om dit door de vrijwilligers Jan Schenning en Herman Reijmer op te laten knappen. Door personeelwisselingen bij de gemeente is de monumentenstatus nog steeds niet gerealiseerd.

Op 19 oktober 2009 heb ik het plan zelf voorgelegd aan wat nu de Beleidscommissie Monumenten en Cultuurhistorie heet. Ze waren enthousiast over de plannen en opnieuw werd er gewerkt aan de redengevende beschrijving. Roger Crols van het Gelders Genootschap die deze redengevende beschrijving moet gaan maken, heeft echter een

ander standpunt ingenomen. Het restaureren van de poort vindt hij prima, maar dan zonder de leeuwen. Zijn argument is, dat het voormalige gemeentehuis inmiddels gemeentelijk monument is geworden en dat de leeuwen daarvan een onderdeel zijn geworden. Is wat voor te zeggen, maar ik zie dat de laaggeplaatste leeuwen door de bezoekers van het kinderdagverblijf en de naschoolse opvang regelmatig als fietsenstalling worden gebruikt. De Rijksdienst zou net als het Gelders Genootschap bezwaren hebben. Ik denk dat beiden voorbijgaan aan een belangrijke doelstelling: bescherming en behoud van cultuur op de oorspronkelijke situatie. Beide gaan in dit geval op.

De herinrichting van de straat is inmiddels klaar, met mooie bestrating, beplanting, een veilig rollatorpad en zonder geparkeerde auto's in de straat. Voor het wijkplatform gaat het allemaal te lang duren. Het heeft besloten dat de poort er met of zonder leeuwen komt. Er is al opdracht gegeven om de ontbrekende beplanting van het laatste gedeelte van de straat af te maken op hun kosten. Er zijn ook al afspraken gemaakt om het hekwerk te restaureren. Dit kan nog met subsidie van dit jaar. Op dit moment is er een nieuwe werkgroep geformeerd waarin van de gemeente Dianne Bosman, van het wijkplatform Jan Schennig en Geert Peperkamp en ikzelf zitting hebben. In mei zijn de aanwonenden, Jan van Huet, de heer De Haan en Trudie de Jong uitgenodigd om hun mening te geven over de plannen. Hun voorstel was om nog meer het oorspronkelijke karakter te benaderen door de pilaren wat dichter bij elkaar te plaatsen. Onderzocht wordt of dit in verband met de leidingen kan. Jan van Huet is bereid om een gedeelte van zijn tuin af te staan om het rollatorpad te verleggen. Voordeel hiervan is dat de toegang tot dit pad veiliger wordt. De juridische status van de poort en de leeuwen moet nog in overleg met alle partijen bepaald worden. Als de leeuwen er wel komen dan zou het opstalrecht op de pilaren en hekwerk kunnen komen bij de eigenaar van het terrein waarop ze staan.

Misschien wordt het uiteindelijk dan voor de leeuwen toch nog terug van weggeweest.

Gerard Janssen

Welkom nieuwe leden

Uit Gendt, tenzij anders vermeld:

Mevr. L. Buurman, Angeren

Mevr. A. C.M. Nissen-Berns

Mevr. G. Niënhaus

Mevr. G. Jansen-Brom

Dhr. A. Th. Wiecherink

Mevr. T. Tinneveld-Willemsen

Dhr. A.J. van Alst

Mevr. A.A.M. Salemink-Gunsing

Dhr. J. de Gier

Dhr. H. Milder, Winston Salem NC/USA

Dhr. A. G.W. van de Steeg, Bemmelen

Mevr. Th. van Leuven

Dhr. A.M.J. Hulleman

Dhr. J.L.Th. van Rijn

Dhr. G. Nijs

Dhr. S.M.C. Borgers, Valkenswaard

Dhr. J.A.M. v.d. Brink, Leersum

Dhr. H. Opgenoort, Angeren

Mevr. R. v.d. Horst-v. Alst

Dhr. Janssen, Bemmelen

Dhr. B. Leensen, Huissen

Dhr. J. Engelen

Mevr. C.G.M. Penninx-Rasing, Nijmegen

Mevr. I. Lukassen

Inmiddels hebben we **667** leden!!!

Aanwinsten

Ontvangen van:

Dhr. W. Evers, bijna veertig bidprentjes

Dhr. A. Hulleman, DVD met filmopnamen uit Gendt 1970-1990.

Dhr. H. Lukassen, 3 oude fototoestellen

Mevr. Salemink-Meyer, diverse foto's

Mevr. Jansen-Rasing, twee huurovereenkomsten

Dhr. C. Cornelissen, foto uit 1960

Mevr. Lamers-Nissen, kopieën uit De Gelderlander en foto N.H. kerk

Mevr. L. Bisselink, klasfoto Mariaschool 5A, 1971-1972

Mevr. C. Lotze, houtschaven, fietsplaatjes, Sunlightzeep en 1 schiltje mei 1940/mei 1945

Dhr. J. Kloosterman, boek Zwerftochten door ons land, aantal bidprentjes en dia van de brandweerwagen Gendt

Dhr. L. Cornelissen, afschrift uit parochiearchief

Mevr. Cornelissen-Hoekjan, 2 foto's burgermeesterfeest 1916 en retraite leden KJV Gendt
HK Bemmelen en HK Huessen, bidprentjes
Fam. Leenders, een kaart van Gendt uit 1965
De Zonnebloem, CD met foto's
Mevr. Basten-Janssen, 145 bidprentjes

Wegens **overlijden** hebben wij afscheid moeten nemen van ons lid:

Everardus Jacobus (Eef) Kregting,
echtgenoot van Mientje Kregting-Berns

Geboren op 25 juni 1929

Overleden op 1 februari 2011

Johannes Wilhelmus (Jan) Tap,
echtgenoot van Mies Tap-Van 't Hullenaar

Geboren op 18 februari 1937

Overleden 8 maart 2011

Harrie Scholten,
weduwnaar van Riet Scholten-Dinnissen

Geboren op 26 januari 1932

Overleden op 19 maart 2011

Hein Wegh,
weduwnaar van Leida Wegh-Van Moerkerk

Geboren 7 juni 1924

Overleden 24 maart 2011

Wij willen de verwanten en vrienden ons medeleven betuigen en sterkte wensen met het verwerken van hun verlies

Colofon:

e-mail: info@historischekringgente.nl

website
www.historischekringgente.nl

Webmaster: Aad Hendriks

Redactie Ganita mare:
Yvonne de Boer-Ravestein (eindredactie)
Mia Gerrits-Bouwman
Henk Klaassen
Geert Visser

Onze redactie is te bereiken via bovenstaand e-mail adres, maar ook op de in de kolom hier-naast genoemde adressen en telefoonnummers

Huisvesting: in Villa Ganita
Nijmeegsestraat 19, 6691 CK GENDT

Betalingen:
Hist. Kring Gente te Gendt
bank 1164 26 705

Drukwerk Ganita Mare: DATADRUK Gendt

Bestuur Historische Kring Gente

Voorzitter: **Geert Visser,**
Kard. de Jongstraat 2, 6687 LG Angeren,
tel. 026 3256718

Secretaris: **Yvonne de Boer,**
Waterwolf 31, 6681 TH Bommel,
tel. 0481 422400

Penningmeester: **Geert Witjes,**
De Haspel 9, 6691 PP Gendt,
tel. 0481 422851

Foto- en knipselarchief: **Riet Berends-Peters,**
Baron van Gendtlaan 7, 6691 ZH Gendt,
tel. 0481 422471

Genealogie: **Mia Gerrits-Bouwman,**
Steenakker 11, 6691 DM Gendt,
tel. 0481 423543

Geografie: **Gerard Janssen,**
Nijverheidsweg 15, 6691 EZ Gendt,
tel. 0481 431324

Presentaties: **Henk Klaassen,**
v.d.Duyn van Maasdamstr. 8, 6691 CT Gendt,
tel. 0481 424253

**Inventarisatie en genealogische achtergrond-
verhalen:** **Willem Rasing**
Bernhardstraat 22, 6691 ZM Gendt,
tel. 0481-424546

Jaarprogramma:
**Ria Schouten-de
Haan,**
't Hof 10, 6691 HK
Gendt,
tel. 0481-422781

*Einde kersenbout (oogst)
in de hoogstambongerd.*

Welkom op de maandagavond vanaf 2000 uur en op de woensdagmorgen vanaf 0930 uur.

Al is het alleen maar voor de koffie

Gèrt zei: “Da gèld van de Rabo Clubkas Kampanje ha’k eiges goed kunne gebrûke”